

GJØVIK KOMMUNE

Veileder for barn og unges uteområder

Vedtatt i kommunestyret 5.10.2023

Innhold

1 Veileder for barn og unges uteområder	1
1.1 Bakgrunn og hensikt.....	1
1.2 Overordnede formål	1
1.3 Målgruppe, struktur og innhold.....	3
2 Betydningen av barn og unges uteområder	5
2.1 Nærmiljøet som utfoldelsesarena	5
2.2 Barns lektyper og mulighetsskapende uterom	5
3 Generelle kvalitetskrav	7
3.1 Medvirkning med barn og unge.....	7
3.2 Tilgjengelighet for alle.....	8
3.3 Stedegne, miljømessige og estetiske hensyn.....	10
3.4 Størrelse og samlet areal	11
3.5 Lokalisering innenfor planområdet.....	12
3.6 Aldersbestemte behov	13
4 Konkrete kvalitetskrav	15
4.1 Nærlekeplass for de minste barna (1-5 år)	15
4.2 Områdelekeplass for større barn (6-12 år)	17
4.3 Aktivitetsplass inkludert nærmiljøanlegg.....	19
4.4 Anlegg på skoler og barnehager	21
4.5 Ballfelt og aktivitetsflater.....	24
4.6 Sentrumsområder	25
5 Dokumentasjon til plan- og byggesak	27
5.1 Krav til skriftlig redegjørelse	28
5.2 Krav til tegninger og beskrivelse	29
6 Tekniske krav til anleggene	31
6.1 Universell utforming	31
6.2 Buffersoner og sikkerhetskrav	31
6.3 Drenering og anleggsmasser	32
6.4 Terrengbearbeiding og planering.....	33
6.5 Vegetasjon og tilsåing	33
6.6 Utstyr og belysning	34
7 Eierskap og ansvar ved opparbeidelse og drift	36
7.1 Generelle hensyn før og etter opparbeidelse.....	36
7.2 Krav ved opparbeiding	36

7.3 Kommunal overtakelse av anlegg opparbeidet av private	38
7.4 Ansvar for sikkerhet og ettersyn av lekeplassutstyr	38
7.5 Tildeling av spillemiddeltilskudd	40
Vedlegg 1	41
Oversikt over overordnede føringer	41
Viktige definisjoner	41
Vedlegg 2	44
Kvalitet i og gjennom prosess	44
Finansiering	45
Faglitteratur og referanser	46

1 Veileder for barn og unges uteområder

1.1 Bakgrunn og hensikt

Arealplanleggingen i Gjøvik kommune har blant annet som hensikt å legge til rette for omgivelser der barn og unge kan utvikle seg gjennom lek, variert fysisk aktivitet og sosialt samspill. Gjennom kommuneplanens arealdel legger Gjøvik kommune til rette for et helsefremmende og inkluderende samfunn, som bidrar til gode og trygge oppvekstvilkår.

«Veileder for barn og unges uteområder» skal være et aktivt verktøy i all plan- og byggesaksbehandling som berører barn og unges interesser. Veilederen, som den heretter blir kalt, har som hensikt å supplere bestemmelsen om barn og unge i kommuneplanens arealdel med utdypende kvalitetskrav. Dette er i tråd med plan- og bygningslovens (pbl) formålsparagraf § 1-1 og Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (RPR BU).

Kvalitetskravene utdyper kommunens ambisjon for lek-, aktivitets- og rekreasjonsområder for barn og unge. «Barn og unges uteområder» er definert i vedlegg 1. Kvalitetskravene er knyttet til barn og unges mentale, sosiale og fysiske utvikling. De skal synliggjøre at barn og unge har ulike behov og dermed ikke kan sees på som én gruppe i planleggingen. Veilederen legger til grunn at den sammensatte målgruppen består av barn og unge opp til og med 18 år. Eldre barn og ungdommer har andre behov enn hva yngre barn har. Det er behovene som gir rammer for hvordan deres fysiske omgivelser og egnede arealer skal se ut. Kvalitetskravene blir nyansert ytterligere senere i veilederen.

Denne versjonen av veilederen er en revidert utgave av tidligere versjon, «Veileder for leke- og aktivitetsområder», fra 2014. Ny utgave bygger på og erstatter tidligere versjon. Det er et mål å gjøre veilederen dynamisk, slik at den skal fungere etter sin hensikt. Det vil si at veilederen vil endre seg over tid, fordi den kontinuerlig skal bygge på ny erfaring og ny viten. Veilederen skal være tilgjengelig for alle på internett, og det er denne nettbaserte versjonen som er gjeldende.

1.2 Overordnede formål

Gjennom kommuneplanens arealdel er veilederen basert på den til enhver tid gjeldende visjon for Gjøvik kommune. Visjonen er beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel og gir prioriterte mål som er forankret i langsiktige arealstrategier i kommuneplanens arealdel, der barn og unges interesser står sentralt. Gode nærmiljø legger til rette for egenorganisert aktivitet og muliggjør egne arenaer for barn og unge. Tilgang på goder som dette i hele kommunen er viktig i arbeidet mot å utjevne sosial ulikhet i helse blant befolkningen.

Veilederen knytter seg til følgende overordnede formål:

- Bomiljø (boligbebyggelse)
- Oppvekstvilkår (nærmiljø, skole, barnehage)
- Folkehelse (sosiale møteplasser og fysisk aktivitet)
- Inkludering (tilbud, tilgang og tilgjengelighet).

Forholdet til strategier og temaplaner

Gjøvik kommune skal i ethvert boligprosjekt vurdere om Connected Living, Gjøvikregionmodellen for framtidens bomiljø og lokalsamfunn, skal gi føringer for boligbebyggelsen. Dette er føringer fra «Regional strategi for framtidens bomiljø og lokalsamfunn» (Gjøvikregionen Utvikling 2017) og fra «Boligstrategisk plan for Gjøvik kommune» (Gjøvik kommune 2019). Et grunnprinsipp i Gjøvikregionmodellen er universelt tilgjengelige omgivelser, med sentralt plasserte fellesarealer blant boligbebyggelsen. Lek-, aktivitets-, rekreasjons- og hvilearealene i bomiljøet kan innby til sambruk på tvers av alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnivå og bakgrunn, med en tilpasset soneinndeling og tilby en flerfunksjonalitet gjennom universell utforming og bruk av elementer og materialer.

Figur 1 Illustrasjonsbilde av Mjøspromenaden i kommunen (Foto: Gjøvik kommune).

Gjøvik kommune sin «Plan for Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv» skal blant annet bidra til å stimulere og styre tilbud og muligheter til beste for kommunens innbyggere. Planen legger også føringer for å sikre arealer for lek, friluftsliv og idrettsaktiviteter, og fokuserer på å øke den fysiske aktiviteten og fremme folkehelsearbeidet i kommunen. Veilederen forholder seg til denne planen ved opparbeidelse av aktivitetsanlegg med nærmiljøanlegg eller andre offentlige friområder der lek- og nærmiljøanlegg opparbeides.

Målet om å være en ledende miljø- og klimavennlig kommune er også et arbeid som må sees i sammenheng med utviklingen av uteområder for barn og unge. I kommunedelplan for klima vises det her særlig til innsatsområdene «arealplanlegging og byutvikling», «bygg og anlegg» og «forbruk, gjenvinning, ombruk og avfall». Det er viktig at barn og unges uteområder utformes, opparbeides og driftes på en mest mulig miljø- og klimavennlig måte, og som kan inneha løsninger for

klimatilpasninger. Et bevisst miljø- og klimaperspektiv i planleggingen og utviklingen av uteområdet kan eksempelvis innebære å bevare naturkvaliteter i områder som skal bygges ut, stille krav om anleggsmaskiner samt være forbruker- og produksjonsbevisst i vurderingen av materialvalg og utstyr til lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealet.

Fordelingen og tilgangen på gode uteområder er avhengig av gode samarbeidsformer i planleggingen, utformingen og driften av uteområdene, mellom offentlige og private aktører. Selv om barn og unges uteområder i de fleste boligprosjekter skal opparbeides og driftes av private, vil det likevel være viktig i et helhetlig samfunnsperspektiv for kommunen å ha et tilgjengelig nettverk av uteområder i alle boligområder i kommunen.

Gjøvik kommune sin planstrategi påpeker at all planlegging i Gjøvik kommune skal forholde seg til FNs bærekraftsmål, i tråd med de føringer som regjeringen har lagt for den kommunale planleggingen. Figur 2 viser til hvilke av FNs bærekraftsmål veilederen knytter seg til.

Figur 2 Sentrale bærekraftsmål for veilederens innhold.

1.3 Målgruppe, struktur og innhold

Målgruppe

Gjøvik kommune forventer at samfunnsansvaret, som veilederen viser til, blir ivaretatt av både private og kommunale utbyggere.

Veilederen er tiltenkt en bred målgruppe, både offentlige og private aktører; utbyggere, offentlig administrasjon og politikere, fagkonsulenter og andre som har ansvar for prosjektering og opparbeidelse av uteområdene i forbindelse med plan- og byggesaksbehandling. Veilederen gjelder både ved nye uteområder og opprusting av eksisterende uteområder.

Ansvar og krav om dokumentasjon ved avvik

Rundskriv T-2/08 presiserer kommunens ansvar for at all plan- og byggesaksbehandling skal ivareta hensynet til barn og unges behov for gode oppvekstvilkår og nærmiljø. Dette gjelder uavhengig av hvem som initierer og utfører planleggingen.

Veilederen baserer seg på overordnede føringer listet opp i vedlegg 1, og disse gjelder der veilederen mangler spesifisering, eller der det oppstår tvil om hva som menes. Ved avvik skal det foreligge særlige grunner. Disse skal tas opp med, og godkjennes av, kommunen. Videre skal avvikene være godt dokumenterte og foreslå en tilsvarende god løsning. Krav til dokumentasjon finnes i kapittel 5.

Leserguide og veilederens struktur

Veilederen er omfattende, og det er ikke lagt opp til at leseren må lese hele. Kapitler som må leses, må sees i sammenheng med hvem leseren er og hvilket ansvar leseren har, i plan- og byggesaksbehandlingen.

Etter dette innledende kapitlet, utdyper kapittel 2 betydningen av barn og unges uteområder for deres behov for fri lek. Kapittel 3 beskriver generelle kvalitetskrav. Disse skal vurderes i alle tilfeller og må ivaretas på bakgrunn av den enkelte saken.

Kapittel 4 handler om konkrete kvalitetskrav til utvalgte uteområder som skal tilrettelegges. Her viser vi til «barn og unges uteområder» som definert i vedlegg 1. Kapitlet redegjør for inndelingen og går nærmere inn på ulike typer uteområder, med konkrete kvalitetskrav til hvert enkelt areal. Her følger eksempler på fysiske omgivelser, som legger til rette for motorisk utvikling for de ulike aldersgruppene. Utforming og innhold for hver kategori av utearealer skal følge generelle og konkrete kvalitetskrav.

Kapittel 5, 6 og 7 inneholder krav som skal bygge opp under kvalitetskravene i kapittel 3 og 4. Kapittel 5 inneholder krav til dokumentasjon i både plan- og byggesak. Kapittel 6 inneholder tekniske krav til anlegg og kapittel 7 omhandler eierskap og ansvar ved opparbeidelse og drift.

Vedlegg 1 inneholder en listeoversikt over overordnede føringer samt begrepsavklaring av viktige begreper. Vedlegg 2 går kort nærmere inn på kvalitet i og gjennom prosess.

Figur 3 Viktige steg tilknyttet uteområdene i veilederen.

Hovedinnholdet er representert i figur 3. Figuren illustrerer alle stegene tilknyttet utviklingen av uteområdet. Den dukker opp igjen for hvert kapittel og fremhever det aktuelle steget.

Det anbefales å benytte nettsidene til Tverga, som er ressurscenteret for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Norge. Gjennom veilederen lenker vi til nyttige sider fra Tverga.

2 Betydningen av barn og unges uteområder

2.1 Nærmiljøet som utfoldelsesarena

Lek er et tegn på fysisk og mental sunnhet hos barn. Ute finner den sted i barnas fysiske nærmiljø, og uterommene fungerer som arena for utfoldelse og læring. Leken spiller en helt sentral rolle i barns individuelle utvikling, både sosialt, språklig, motorisk, emosjonelt og kognitivt. I tillegg er lek et kulturelt fenomen og utgjør en øvelse i å sosialisere barn som samfunnsdeltakere i vårt demokrati, gjennom tilgang til ulike typer lek. I uteområdene kan barn og unge utvikle seg individuelt og i sammen i fellesskap (Skår m.fl. 2016). Barns rett til å leke er nedfelt i FNs barnekonvensjon (FNs konvensjon om barnets rettigheter).

Barn i dagens samfunn lever med en tidsplan som i stor grad er styrt av organiserte aktiviteter. Betydningen av lek blir dermed ekstra viktig å fremheve i den fysiske planleggingen, og det må tilbys arealer for barn og unge til lek, hvile og sosialt samvær som følger deres egen motivasjon. Det er vesentlig at uteområdene for barn og unge oppleves som fristeder. Anlegg på skoler og barnehager utpeker seg særlig som viktige arenaer, både på dag- og kveldstid, fordi barn og unge tilbringer en vesentlig del av hverdagen sin på disse uteområdene (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Av hensyn til den motoriske utviklingen anbefaler Helsedirektoratet (2019) fysisk aktivitet med en varighet på minst 60 minutter daglig. Helsenorge (2022) viser til at 2-5-åringer bør være i fysisk aktivitet minst 3 timer fordelt gjennom dagen. Minst 60 minutter av leken i løpet av dagen bør gjøre dem litt andpustne.

Den fysiske aktiviteten bør være allsidig og med varierende intensitet. For at barn og unge skal utvikle motorikken, må omgivelsene tilby variert fysisk aktivitet. Variasjonen vil kunne bidra til å utvikle både fin- og grovmotoriske ferdigheter, i tillegg til at barn og unge utvikler sine fysiologiske trekk og kvaliteter som kondisjon, muskelstyrke, fart, bevegelighet, reaksjonstid og koordinasjon.

Mer informasjon om anbefalinger om fysiske aktivitet for barn og unge kan leses på [Helsedirektoratets nettsider](#). Nasjonal digital læringsarena tilbyr informasjon om utvikling og læring, deriblant motorisk utvikling. [Du finner lenke til nettsidene her.](#)

2.2 Barns lektyper og mulighetsskapende uterom

FN-komiteén for barns rettigheter (2013, s. 5) viser til at «barns lek er enhver oppførsel, aktivitet eller prosess satt i gang, styrt og strukturert av barna selv; den finner sted når og hvor mulighetene oppstår». Lek er viktig for barn å bli selvstendige, og leken skal styres av barna selv, kjennetegnet av moro, usikkerhet, utfordring, fleksibilitet og ikke-produktivitet (FN-komiteén 2013).

Lek kan deles inn i følgende kategorier (Sandseter 2020):

- Funksjonell lek (f.eks. løping, sykling, klatring, aking, rulling, kasting).
- Konstruksjonslek (f.eks. lage sandslott, bygge hytter og gjemmesteder, tegne, leke med løsmaterialer som pinner, kongler, småstein).
- Symbolsk lek (f.eks. rollelek, dramalek, sosial lek).
- Blandet lek (f.eks. kombinasjon av flere typer lek uten at en av dem er dominerende).

Funksjonell lek bidrar til motorisk utvikling, mens konstruksjonsleker kan eksempelvis bidra til å utvikle romfølelsen, som hjelper barna med å forstå den tredimensjonale verden vi lever i (Finstad udatert).

Den symbolske leken utforsker gjerne temaer som ensomhet og tilhørighet, hverdagsliv, konflikter, liv og død. Lektypen bidrar til glede og mening for barn, og den kan utvikle fantasi, språk, identitet, sosial kompetanse, fellesskap og kunnskaper (Olofsson 1993; Lindqvist 1997; Vygotsky 1995, i Evenstad og Brennhovd 2020).

I sammenheng med alder og utviklingsnivå, er det funnet at barn deltar i flere ulike typer av lek, som utføres i grupper eller alene. De minste barna i barnehagealder deltar gjerne i flere typer lek, men det er samtidig viktig at også større barn blir gitt muligheten til å delta i flere typer lek.

Ifølge forskere er barns oppfatning av landskapet utslagsgivende for hvilken type lek som oppstår. Barn leser elementer i landskapet ut fra hvordan de selv oppfatter sitt fysiske miljø og hvilke muligheter de opplever at de har (Fjørtoft 2011; Halvorsen Thorén m.fl. 2019). Elementene ved landskapet blir til funksjoner lekearealet får. Funksjonene får dermed en betydning for barns trivsel og fysiske aktivitet (Sando 2020).

Barns oppfatning av muligheter og barrierer i det fysiske miljøet er viktig å huske på i planleggingen og utformingen av barn og unges uteområder. Med utgangspunkt i at funksjoner til lekearealet er basert på barnets oppfatning av landskapets elementer, vil omgivelsene dermed legge føringer for hvilke lektyper som oppstår. Dette viser til hvor viktig det er å tilby varierte omgivelser, som har mange potensielle funksjoner som barna oppfatter at omgivelsene tilbyr (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

I varierte omgivelser bør valg og plassering av elementer og materialer være tilknyttet formålet om å gjøre det enkelt for barn å lese miljøet og de mulighetene landskapet har. Fagkyndige må utforme utearealet slik at det innbyr til klatring, sykling, gjemsel, byggeleker, rollelek og sitteplasser for samvær. Å utvikle lekesoner, tilføre nok materialer og et mangfold av ulike materialer, kan også styrke barnas muligheter for lek (Sandseter & Storli 2020).

3 Generelle kvalitetskrav

Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (RPR BU) beskriver viktige nasjonale mål for barn og unges oppvekstmiljø. Denne ligger til grunn for Gjøvik kommune sine kvalitetskrav for uteområder. RPR BU ble først utarbeidet av Miljøverndepartementet i 1995, med hensikt om å videreføre Norges forpliktelser overfor FNs barnekonvensjon (FNs konvensjon om barnets rettigheter). Rundskriv (T-2/08) utdyper retningslinjene videre.

I henhold til RPR BU skal nærmiljøet inneha arealer hvor barn og unge kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø. Det forutsettes at:

1. Arealene er store nok og egner seg for lek og opphold.
2. Arealene gir muligheter for ulike typer lek på ulike årstider.
3. Arealene kan brukes av ulike aldersgrupper.
4. Arealene gir muligheter for samhandling mellom barn, unge og voksne.

Veilederens kapittel 3 omhandler krav som gjelder for alle kategorier av uteområder. Generelle kvalitetskrav innebærer vurderinger som alle private og offentlige aktører, som skal opparbeide og utforme nye anlegg, må vurdere og ivareta. I neste kapittel utdyper veilederen konkrete kvalitetskrav for hver enkelt kategori av uteområder.

Figur 4 Viktige steg i uteromsprosjektet. Her er fokuset på generelle kvalitetskrav.

3.1 Medvirkning med barn og unge

Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra barn og unge etter plan- og bygningsloven § 5-1. Barn og unges interesser skal ivaretas ved utarbeidelse av nye uteområder og anlegg. Ansvar for å tilrettelegge og gjennomføre medvirkning skal ligge på den som fremmer planforslaget. Kommunen kan kreve at barn og unge inviteres til å uttale seg om utformingen av arealet, og medvirke til utformingen. I slike saker vil følgende være nødvendig:

- Et opplegg for medvirkningen som er avtalt mellom forslagsstiller og kommunen.
- Inkludering av kommunens barnerepresentant, elevråd og/eller ungdomsråd.
- Kommunens egen *medvirkningsmatrise* skal være grunnlag for medvirkningsprosesser. Denne viser til aktør, hensikt, metodebruk og tidspunkt for medvirkningen.
- Tidlig oppstart av medvirkningsprosesser, slik at arbeidet har en reell påvirkning på utformingen.
- Dokumentasjon og resultatinnarbeidelse av medvirkningsprosessen i planen. Se dokumentasjonskrav i kapittel 5.

I private reguleringsplaner vil kommunen innta en veiledende posisjon. Kommunen bør delta i forberedelse og gjennomføring av medvirkningsopplegget. Kommunens rom for Bylab kan stilles til rådighet.

Barn og unge har rett på klageadgang i saker de er part i, jf. pbl. § 1-9. Barn og unge kan klage på et kommunestyrevedtak i reguleringsplaner. Eksempelvis er dette aktuelt dersom et lek- og uteoppholdsareal blir omdisponert til utbyggingsformål. De kan også klage på manglende medvirkning dersom det er tilfelle og manglende erstatningsareal dersom det ikke er løst.

For inspirasjon til møter med barn og unge, se gjerne Barneombudets «Medvirkningshåndbok. Metoder for å involvere barn og unge i viktige saker». [Denne kan du finne her](#).

Kommunens Bylab og demokratisk deltakelse

Ambisjonen til Bylab i Gjøvik kommune er at medvirkningen gir en merverdi, både for private og offentlige prosjekter og prosesser i kommunen. Bylab-metodikken legger til rette for ulike grader av medvirkning. En bevisst plan for medvirkningen styrker prosessene i prosjektet og gir muligheten for bedre løsninger for aktuelle målgrupper. Rollen til Bylab i det enkelte prosjektet skal bli avklart i forberedelsesfasen. [Les mer om Bylab på kommunens nettsider](#).

Generelt har kommunen et særlig ansvar for aktiv tilrettelegging av medvirkning for sårbare grupper, deriblant barn og unge (jf. pbl. § 5-1). Medvirkning med barn og unge er nedfelt i en rekke spesialbestemmelser i flere lovverk utover plan- og bygningsloven (pbl). Eksempler er barnehageloven § 3, barnevernloven § 1-6, opplæringsloven, innenfor helselovgivningen og andre sektorer.

Å gi barn og unge et handlingsrom for å ta del i beslutninger gir dem samtidig muligheten til å lære om demokratiet. Som en demokratisk prosess kan medvirkning gi økt eierskap til lokalsamfunnet, nærmiljøet og uteområdet, med økt bruk og positive virkninger på den enkelte og samfunnet som helhet.

Medvirkningen bidrar til å avdekke hvilke behov som finnes for stedet, nærmiljøet og folkene om bor der, og bør utføres parallelt med den romlige analysen av stedet. En slik kartlegging kan legge bedre til rette for et mangfoldig tilbud, eller avdekke manglende tilbud.

Tverga har utarbeidet en prosessveileder til bruk i behovskartlegging og medvirkning, for innarbeidelse av resultater i planen. [Lenke til prosessveilederen finner du her](#).

3.2 Tilgjengelighet for alle

Lek- og uteoppholdsarealene skal utformes på en inkluderende måte, som appellerer til sambruk på tvers av alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnivå og bakgrunn. Dette handler gjerne om å skape universelt tilgjengelige omgivelser som kan fremme naboskapet og bidra til hyggelige væresteder, enten alene eller i fellesskap med andre, i nærheten av andre fellesskapsløsninger for opphold.

Uteområdene og adkomsten til disse skal være tilgjengelige for alle. Det er viktig at alle boligområder har tilgang på gode lek- og uteoppholdsareal. Etablering av adkomst må skje via turveier, stier, gang- og sykkelveger fra boligområder.

Minstekrav til universell utforming kan ofte ikke ene og alene imøtekomme intensjonen bak begrepet. Ifølge Universell Utforming AS (2019) sin veileder for uteområder finnes det ofte et gap mellom intensjonen bak begrepet og hva som faktisk blir realisert gjennom minstekravene. Gode løsninger i uterom er avhengig av fagkompetanse om formgivning og brukerbehov. Det er viktig med et tverrfaglig samarbeid i tidlig fase, som ligger som en generell betingelse for oppnåelsen av kvalitet.

Dette må supplere krav fra TEK17 og anbefalinger fra Statens Vegvesen (V129) og fra Norsk Standard (NS 11005:2011 eller nyere).

Følgende krav må oppfylles:

- a. Uteområdene skal invitere til bruk for hele befolkningen og til sambruk. Dette handler om bruksmessige og estetiske kvaliteter. Samlokalisering av ulike funksjoner kan legge til rette for naturlige møteplasser.
- b. Soneinndeling av arealet skal utformes på en slik måte at uteområdet innbyr til bruk for alle.
- c. Uteområdene skal være tilgjengelige og kunne brukes på dag- og kveldstid, hele året.
- d. Det skal være mulig for alle å kunne komme inntil, bruke noe av utstyret eller delta i samværet som uteområdene byr på. Eksempler: Opphøyde sandkasser, lekehus med ramper og stier som er anlagt slik at rullestolbrukere kan komme seg frem i skogsområder og i ellers utilgjengelige områder. Dette gjelder også for badeplasser.
- e. Utformingen skal ta hensyn til gående, trillende, blinde og svaksynte. Eksempler: fysiske ledelinjer og kontrastfarger.

Avstand fra bolig og aksjonsradius

Tabell 1 under viser kommunens norm for avstand til uteområdene.

Type uteområde/funksjon	Maks. gangavstand (blokkbebyggelse og konsentrert småhusbebyggelse innenfor sentrum)	Maks. gangavstand (frittliggende småhusbebyggelse og konsentrert småhusbebyggelse utenfor sentrum)
Nærlekeplass for de minste barna (1-5 år)	50m	100m
Områdelekeplass for større barn (6-12 år)	300m	300m
Aktivitetsplass med nærmiljøanlegg	500m	1000m
Grunnskoler	Trafikksikker veg	Trafikksikker veg
Barnehager	Trafikksikker veg	Trafikksikker veg

Tabell 1 Avstandskrav og nærhet til bolig.

Det er viktig at barn og unge i alle aldersgrupper finner gode uteområder i nærheten av boligen, tilpasset sine behov og innenfor deres aksjonsradius. Behovet for kort avstand til uteområder blir ofte mindre jo eldre barnet er, på grunn av økt mobilitetskapasitet og bruk av transportmidler. Samtidig kan det være sosiale restriksjoner på barns mobilitet, slik som adgang til arealer, aldersbetinget frihet, sosiale og kulturelle holdninger og økonomisk kapasitet hos foreldre. Nærmiljøet er ofte særlig viktig for familier med små barn og familier med begrenset økonomisk kapasitet.

I konkrete kvalitetskrav for de ulike kategoriene av uteområder som veilederen er basert på, finnes det anbefalinger til maksimal gangavstand. Disse er oppsummert i tabell 1. Forbindelsene mellom bolig og lek- og uteoppholdsareal skal være trafikksikre. Avstander fra bolig til uteområde måles i luftlinje. Det finnes ingen konkrete avstandskrav som kommunen stiller til anlegg på skoler og barnehager fra boliger, foruten rekkefølgekrav om trafikksikker skoleveg. Det er anbefalt at slike anlegg kan nås trafikksikkert innen 500 meters gangavstand i byen og tettbygde strøk.

3.3 Stedegne, miljømessige og estetiske hensyn

Ved utarbeidelse av reguleringsplaner må planområdet og planområdets naboskap bli forstått som en helhet. Det er viktig å tilby ulike møteplasser i nærmiljøet som kan tilby noe for alle, med trygge ferdselslinjer fra bolig. I større utbyggingsfelt med flere typer anlegg bør en tenke på et mangfold av tilbud. Eksisterende kvaliteter skal kartlegges og innarbeides i planen og sikres ved utbygging.

Stedegne hensyn

Naturgitte landskapselement på plassen kan bidra til bedre kognitive ferdigheter og kan være til stor glede i opplevelse og lek. Det naturgitte landskapet byr på en stor variasjon som et fysisk miljø, noe som gir mange lekemuligheter og et utfoldelsesrom for fantasibasert lek. Buskvegetasjon kan benyttes kreativt, slik at vegetasjonen bidrar til å skape mindre rom og nisjer for ulike bruk.

Trær, steiner, eller andre naturelementer bør tas vare på og integreres i leke- og aktivitetsområdet.

Naturlig terreng, bekker m.m. bør ikke planeres eller fjernes dersom det har verdi som lekeområde.

Terreng kan brukes til å skape spennende lekeplasser. Varierte aktivitetsmuligheter med bruk av natur og naturelementer bidrar til en mer barnevennlig by og tettsted.

Ved valg av lekeelementer skal stedegne hensyn og bruken av naturelementer komme i første rekke. Bevaring av naturgitte elementer skal nedfelles i plankart og planbestemmelser. Det er viktig at ny vegetasjon er barnevennlig, som vil si at vegetasjonen tåler knekk og brekk.

Miljømessige og estetiske hensyn

Lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealene skal fremstå som trygge og attraktive for alle aldersgrupper og inneha grønne lunger, med god tilpasning til terreng og øvrige omgivelser. Vedlikehold og drift skal minske forfall, bidra til trygghet og opprettholde bruksverdien.

Vektlegging av kvalitet i materialer og utførelse er nødvendig, med bruk av varige miljøvennlige materialer med lavt krav til vedlikehold. Valg av produkter bør være lokale og kortreiste, og det er en fordel om disse enten er gjenbrukt eller kan gjenbrukes. Produkter og løsninger må være robuste, på den måten at de ikke må byttes ut ofte.

Klimatilpasning skal søkes gjennom gode og gjennomtenkte løsninger som eksempelvis håndtering av overflatevann, vegetasjon og jordsmonn. Gjøvik kommune har egne retningslinjer for håndtering av overvann for utbyggere (vedtatt juni 2022).

Overvannshåndtering bør løses på en slik måte at det fungerer som en kvalitet for barn og unge.

Fordrøyningsanlegg kan eksempelvis gi muligheter for lek, samtidig som det håndterer overvann.

Inspirerende naturelementer for barn:

Vann
Vegetasjon/trær
Sand
Tømmer/stubber
Hauger og ulike nivåer
Dyr, insekt og livet i vann
Naturlige skjulesteder
Store steiner
Skogbunn

Figur 5 Illustrasjonsbilder fra Valbyparken, København, for bruk av variasjoner i terreng og naturbasert landskap. Kilde: Hentet fra tidligere utgave av veilederen.

Vi anbefaler å utføre et klimagassregnskap for landskapsanlegg i større prosjekter. Livssyklusanalyser, gjennom eksempelvis verktøyet LandskapLCA, beregner klimagassutslipp knyttet til utbygging, for eksempel av materialer og produkter, anleggsarbeid og transport.

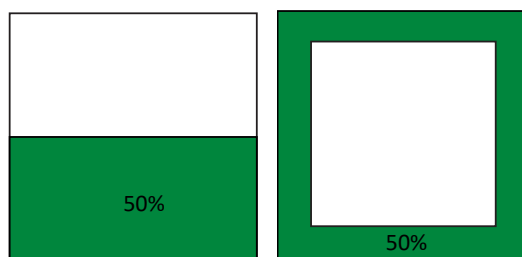
3.4 Størrelse og samlet areal

Størrelseskravet er knyttet opp mot antall boenheter, og det er krav til bredde på arealet. Se konkrete kvalitetskrav i kapittel 4.

Generelt skal

- størrelsen på lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealet være basert på barns behov for ulike typer lek og opphold, med hensyn til motorikk og aktivitetsnivå
- arealet være stort nok til å kunne romme de planlagte aktivitetene, i tillegg til at de bør inneha tilstrekkelige sidearealer og buffersoner
- arealet være samlet (se figur 6).

Det er viktig å påpeke at arealstørrelsen i seg selv ikke skaper gode uteområder. Kvalitet i uteområdene er avhengig av gjennomtenkt valg av beliggenhet, utforming og gode planprosesser.

Figur 6: Hele arealet skal samles, som illustrasjonen til venstre i figuren viser til, så langt det lar seg gjøre.

Avvik fra størrelseskravet

Avvik fra størrelseskravet kan skje etter nærmere avtale med kommunen. En slik avtale kan inngås der det er mulig å finne alternative løsninger. Avvik og alternativ løsning skal dokumenteres godt (se kapittel 5 om dokumentasjonskrav).

3.5 Lokalisering innenfor planområdet

Som hovedregel skal lek-, aktivitets- og rekreasjonsareal legges på bakkeplan og være nøye planlagt. Lokalisering skal være i tråd med RPR BU og må sees i sammenheng med stedegne og miljømessige hensyn.

Lokalisering av uteområdet skal ivareta følgende og arealet skal

- a. ligge skjermet mot sterk vind og kald luft, og ha områder med både sol og skygge. Skjerming kan oppnås ved bruk av vegetasjon eller tregjerde beregnet som leskjerm
- b. ha en sone (minst 25 %) som er solbelyst i 5 timer eller mer ved jevndøgn
- c. sikres mot veier, parkeringsplasser og gang- og sykkelveier. Det skal også vurderes om det er behov for sikring av bratt terreng, murer, trapper og andre potensielle farer
- d. hensynta støy og annen helsefare
- e. ha en fysisk og visuell skjerming mot parkering, dersom parkering og lekeareal må legges inntil hverandre
- f. ha en adkomst som er oversiktlig fra kjøreveg/sykkelveg/gangveg og er sikret sikringsmetode kan innebære følgende: gjerde, rekkverk, bommer, porter, vegger, fallunderlag, m.m.
- g. være med i arealberegningen i tidlig planleggingsfase.

Disse utearealer skal *ikke* med i arealberegningen:

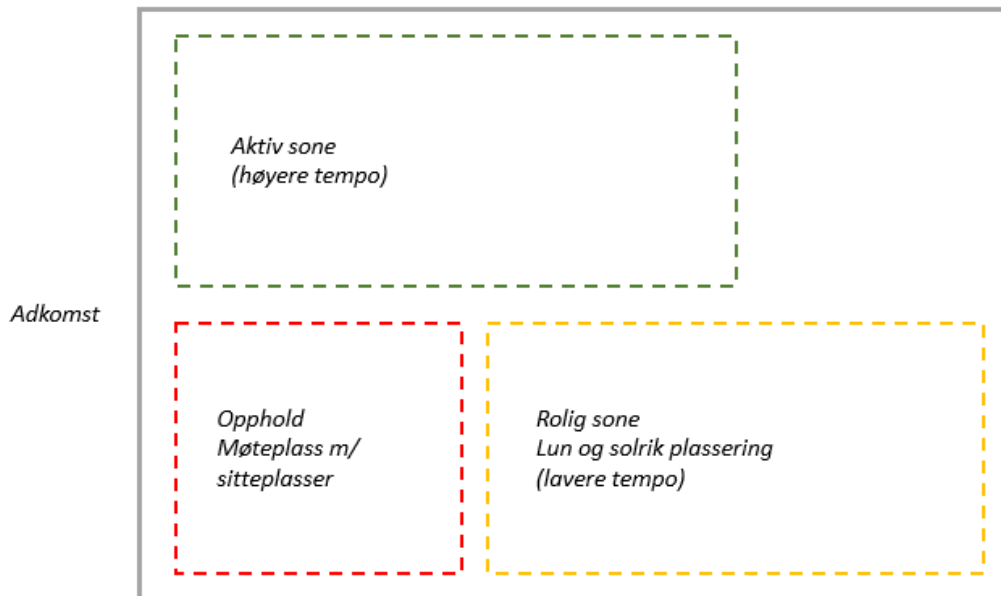
- Restareal og annet uegnet areal (jf. RPR BU og TEK17).
- Areal brattere enn 1:3 (som ikke er del av akebakke).

Uteareal på tak i boligprosjekter kan fungere som supplerende utearealer til uteareal i gårdsrom i tett bebyggelse, men de erstatter ikke krav om lek- og aktivitetsareal.

Soneinndeling innenfor uteområdet:

- a. Uteområdene skal deles inn i aktive og rolige soner (figur 7). Det er viktig at en kan trekke seg tilbake, enten alene eller med andre.
- b. Adkomst skal være en egen sone.
- c. Sonene skal plasseres med tanke på solforhold, oppholdssoner, lokalklima og bevegelseslinjer.
- d. Integriert møteplass skal være på minimum 25 m², med sittemøbler, der deler bør være under tak.
- e. I den rolige, solrike og lune sonen kan sandkasse og oppholdssone/sitteplass plasseres. Sitteplasser bør plasseres maks sju meter fra etablerte ganglinjer.
- f. Sosiale soner og flerfunksjonalitet skal inngå i utformingen.
- g. Passasjer mellom sonene skal være lyssatte og kan med fordel være opplevelsesrike (veier med «hinder», aktiviteter underveis, former og farger i dekket, andre installasjoner), der arealstørrelsen tillater dette.

Ved soneinndeling skal veier og forbindelser legges slik at det blir naturlige ganglinjer og utenfor sikkerhetssonen til husker. Husker, og andre lekeapparater med tvungen bevegelse, plasseres slik at en unngår gjennomløping i bevegelsessonen.

Figur 7 En forenklet modell av anbefalt soneinndeling.

3.6 Aldersbestemte behov

Arealer som har forskjellig innhold gir valgfrihet for barna, ulike typer lek og kan øke det fysiske aktivitetsnivået. Aldersgruppe er styrende for hvilke funksjoner som gis prioritet ved valg av utstyr og løsninger. Barnas lekevaner varierer med alderen, fra sterk egosentrisk lek hos de aller minste, til gruppelek, byggelek og idrett blant de eldste. I tillegg må man ta hensyn til hvordan jenter og gutter ofte bruker uteområdene på ulike måter, noe som blir tydeligere fra ca. 6 årsalderen (se kapittel 4 og kvalitetskrav til områdelekeplass).

Det er viktig å utforme landskapet slik at valgte løsninger og plassering av elementer og materialer gjør det enklere for barna å lese miljøet og de mulighetene de har. En fleksibel tilnærming vil også kunne åpne opp for et større spekter av brukergrupper.

Utforming av arealet skal

- bestå av arealer som tilbyr muligheten til ulike typer lek og opphold til alle årstider
- gjøre det enkelt for barna å lese miljøet og de mulighetene som miljøet tilbyr
- ivareta hensynet til møteplasser for alle aldersgrupper
- ivareta flerbruk og varierte aktiviteter, som appellerer til ulike kjønn og preferanser
- bidra til uterom med sosial trygghet, sosial kontroll og trivsel
- komplettere eksisterende leke- og aktivitetsmuligheter i nærmiljøet så godt det lar seg gjøre.

Valg av utstyr, elementer og løsninger

- skal ta hensyn til sted, miljø og klima, og være i tråd med fagkompetansens anbefalinger om forholdet formgivning – brukerbehov
- skal være styrt av aldersgruppe og aldersbestemte behov (se kapittel 4 og eksempler på fysiske miljøer)
- skal gi rom for individuell aktivitet, som kan gi mulighet for egenfokus og roligere tempo og dermed muliggjøre bedre mestringmuligheter

- d. skal innebære utfordringer for ulike aldersgrupper, ferdighetsnivå for den enkelte samt universell tilgjengelighet
- e. skal vektlegges ut fra kvalitet i materialer og utførelse, og det skal benyttes varige miljøvennlige materialer med lavt krav til vedlikehold
- f. skal baseres på et drift- og livsløpsperspektiv
- g. bør ha en multibruksfunksjon, som vil si at elementer er utformet på en slik måte som innbyr til barnets kreativitet (klatre, gjemme seg, hvile, snakke, hoppe, lande, henge, osv.)
- h. bør etterstrebe tilrettelegging for variasjoner også innad i aldersgruppe, med hensyn til motorisk nivå og grad av funksjonsevne.

Anlegg på uteområder for barn og unge skal stimulere

- a. hele sanseapparatet
- b. allsidig motorisk utvikling
- c. til fysisk aktivitet
- d. til rollelek
- e. sosial utvikling
- f. til tilgang, deltakelse og lek for barn med nedsatt funksjonsevne
- g. til nysgjerrighet, kreativitet og utfordringer for alle barn uansett ferdighets- og funksjonsevne
- h. til å utøve virkelighetsnær læring og innhente ny kunnskap.

4 Konkrete kvalitetskrav

Tilrettelagte uteområder for lek, aktivitet og rekreasjon er delt inn i følgende kategorier:

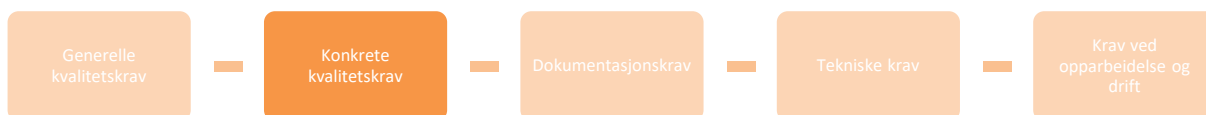
- nærlekeplass
- områdelekeplass
- aktivitetsplass inkludert nærmiljøanlegg
- anlegg på skoler og barnehager

I tillegg er ballfelt og aktivitetsflater samt utearealer i sentrumsområder lagt til som egne kategorier i denne veilederen, med egne krav.

Alle kategorier skal inneholde sittemøbler og belysning. Sittemøblement på uteområdet skal appellere til de som ønsker å være sosiale sammen og de som ønsker å være alene. Alle arealer skal ha en møteplass på minimum 25 m², der møteplatsen gjerne er helt eller delvis under tak. Sittemøbler plasseres deretter utenfor sosiale soner.

De generelle kvalitetskravene skal ligge til grunn for hver kategori med konkrete kvalitetskrav. Den fysiske dimensjonen av de generelle kvalitetskravene blir spesifisert, slik at kategoriene tilsvarer ulike størrelser, utforming og funksjoner for ulike aldersgrupper.

Det er et mål at lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealene i boligprosjekter innarbeides med stedegne, miljømessige og estetiske kvaliteter tilgjengelig for alle.

Figur 8 Viktige steg i uteromsprosjektet. Her er fokuset på konkrete kvalitetskrav.

4.1 Nærlekeplass for de minste barna (1-5 år)

Det stilles krav om nærlekeplass for de minste barna, i prosjekter med 5 eller flere boenheter.

Krav til beliggenhet og avstand:

- Nærlekeplassen er beregnet på småbarnslek og skal plasseres sentralt i boligområdet, i umiddelbar nærhet fra boligene. Maksimal gangavstand varierer ut fra type bebyggelse, mellom 50 og 100 meter.
- Kan ligge alene eller innpasses i områdelekeplassen innenfor boligområdet.

Krav til størrelse og innhold:

- Arealstørrelsen skal være minimum 200 m². Arealet skal ikke være smalere enn 4 m.
- Skal ivareta barn i aldersgruppen 1-5 år. I tillegg skal lekearealet inneha en hyggelig møteplass for voksne.
- Skal ha minimum tre ulike typer utstyr eller andre elementer, som ivaretar funksjoner for lek, rekreasjon og aktivitet tilpasset aldersgruppen. Se eksempler på fysiske miljøer for 0-5 år nedenfor. Sittemøblement til møteplass kommer i tillegg.

- d. Innhold skal være valgt ut med bakgrunn i stedeegne hensyn. Elementer i det fysiske miljøet skal innby til flerbruk og barnets kreativitet.

Krav til drift, eierskap og finansiering:

- a. Nærlekeklassen skal være avsatt som et privat fellesareal, og eies og driftes av beboerne i boligfeltet i fellesskap.
- b. Se for øvrig kapittel 7 om eierskap og ansvar for anlegg.

Fysiske miljøer basert på aldersgruppen 0 til 3 år

For barn fra 0 til 3 år er læring av grunnleggende motoriske bevegelser som innebærer å krype, krabbe, sitte, reise seg, stå, gå, løpe, hoppe, hinke, klatre, kaste o.l. det viktigste for denne aldersgruppen når det gjelder motoriske ferdigheter (Fjørtoft m.fl. 2018, i Halvorsen Thorén m.fl. 2019). Barna er fysisk aktive, men intensiteten er lav (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Eksempler på fysiske miljøer:

- flate arealer, men også kupert terreng i varierende grad, gjerne gress, bark og sand
- små hindringer, f.eks. trestokker, ikke for høye og ikke glatte
- steder å balansere, ikke rundstokk (NB: flate kanter)
- varierte høyder på kanter rundt sandkasser, småbarn kommer ikke over
- lave busker, «miniskoger»
- gjenstander som kan manipuleres, gjerne sand, kongler, osv.
- omgivelser som gjør det mulig å henge, klatre, gjemme seg

Figur 9 Illustrasjonsbilde. Foto: Markus Spiske/Unsplash.

Fysiske miljøer basert på aldersgruppen 4 til 5 år

Barn i 4-5 års alderen øver på å beherske de grunnleggende bevegelsene (Fjørtoft m.fl. 2018, i Halvorsen Thorén m.fl. 2019). For eksempel kan dette gjøres ved å løpe, hoppe med samlede bein, hinke, rulle og kaste. Det er også viktig å beherske tyngdekraften/sentrifugalkraften, gjennom balanse, rotasjon og kontroll av bevegelsene. Barna er også mer sosiale og deler bevegelseserfaringer med andre barn (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Eksempler på fysiske miljøer:

- både flate og kupert område med ulikt underlag
- arealer egnet for sykling (balanse)
- husker og apparater som snurrer trener sentrifugalkraften
- blink for å øve på å kaste
- varierte omgivelser, mange forandringer innenfor små arealer
- gjerne ulendt terreng
- naturelementer
- arealer egnet for ski/ skøyter
- arealer egnet for byggelek, skyve elementer, henge, slenge

Nærlekeklasser og anlegg på barnehager bør særlig ha soner som innbyr til ulike typer lek ut i fra barnas fantasi og kreativitet.

4.2 Områdelekeplass for større barn (6-12 år)

Det stilles krav om områdelekeplass for større barn i boligprosjekter. Innholdet i områdelekeplassen skal skille seg tydelig fra nærlekeplassen.

For frittliggende småhusbebyggelse og konsentrert småhusbebyggelse utenfor sentrum gjelder kravet når det skal etableres 30 eller flere boenheter. For konsentrert småhusbebyggelse i sentrum og blokkbebyggelse gjelder kravet ved etablering av 40 eller flere boenheter.

Krav til beliggenhet og avstand:

- Arealet skal plasseres slik at det nås på en trygg måte fra boliger i en omkrets på maksimum 300 meter.
- Skal plasseres i tilknytning til gang- og sykkelveg, og kan med fordel plasseres i tilknytning til turveger, naturområder eller større friområder.
- Det må være enkelt å komme dit og være plassert like ved der folk flest ferdes, enten det er i boligområdet eller i tilknytning til offentlig infrastruktur (besøksterskel og attraktivitet).

Krav til størrelse og innhold:

- Samlet minsteareal skal være minimum 1500 m². Arealet skal ikke være smalere enn 10 meter på det smaleste.
- Innholdet skal svare til aldersbestemte behov for 6-12 år og være valgt ut med bakgrunn i stedegne hensyn. Elementer i det fysiske miljøet skal innby til flerbruk, motorisk utvikling og kreativitet. Se eksempler på fysiske miljøer nedenfor. Tilbud til barn 0-5 år kan inkluderes, dersom forholdene ligger til rette for det.
- Arealet skal appellere til både jenter og gutter. Det skal ha en inndeling av soner som skiller mellom konkurransepregede aktiviteter, konkurransefrie arenaer og sosial aktivitet. Det er viktig med passasjer som skaper gode forbindelser og byr på kvaliteter i seg selv.
- Av fysisk aktivitet må miljøet legge til rette for ballaktiviteter, innretninger for turn, ski- og skøytemuligheter, trampoliner, rullebrett, o.l. Aktivitetene skal trene bevegelser som rotasjon, kroppsbeherskelse, smidighet, koordinasjon, hurtighet og balanse, samt samarbeid.
- Arealet skal ha minimum 5 ulike typer utstyr eller andre elementer, som ivaretar funksjoner for lek, rekreasjon og aktivitet tilpasset aldersgruppen. Sittemøblement og oppstillingsplasser til sykkel kommer i tillegg.
- Noen funksjoner kan løses i større kombinasjonsanlegg. Det kan også søkes andre løsninger i samråd med kommunen.

Krav til drift, eierskap og finansiering:

- Arealet skal være avsatt som et privat fellesareal, og eies og driftes av beboerne i boligfeltet i fellesskap.
- Områdelekeplassen skal opparbeides som et rekkefølgekrav. Finansiering må også hensynta driftsperspektivet.
- Se for øvrig kapittel 7 om eierskap og ansvar for anlegg.

Inspirasjon: Landskapsarkitekt Vigdis Rishaug har utarbeidet en design- og planleggingsguide, for å ivareta jentenes behov i uteområder. [Les mer om guiden på Arkitektur N sine nettsider.](#)

Fysiske miljøer basert på aldersgruppen 6 til 9 år

Barna utvikler oppgaveorienterte motoriske ferdigheter i variert miljø på dette alderstrinnet. Det kan være store variasjoner innenfor utviklingsstadiet, men kjønnsforskjellene er små og barna har ofte

god kroppsbeherskelse og målbare ferdigheter i styrke, hurtighet, balanse, bevegelighet og koordinasjon.

Overgangen fra barnehage til skole innebærer at barna trenger større utfordringer enn før, og de nye miljøene må tilby noe annet enn i barnehagen og nærlekeplassen.

Eksempler på fysiske miljøer:

- apparater/ tilrettelagte innretninger som setter større krav til styrke, balanse, koordinasjon og kroppsbeherskelse
- aktuelle aktivitetselementer kan blant annet være klatrenett/-tårn, slakkline, hinderløyper
- aktivitetsflate for dans, hoppestrikk/-tau, ballspill, etc.
- ski- og skøytemuligheter, samt rulleskøyter og sparkesykkel
- andre elementer å klatre på/ i eks. store stokker, store steiner, skrenter o.l.
- elementer som innbyr til å leke gjemsel
- robuste trær til å klatre i og stubber for å balansere på
- naturområder og variert terreng, eksempelvis akebakke

Fysiske miljøer basert på aldersgruppen 10 til 12 år

Alderstrinnet kjennetegner en rolig vekstperiode. Barna behersker normalt grunnleggende bevegelser som løp, hopp, kast og klatring. Det innebærer blant annet at de har fått et grunnlag for å utvikle teknikker som kreves i ulike aktiviteter og idretter.

For denne aldersgruppen er hovedfokuset rettet mot allsidig aktivitet. Viktige bevegelser er rotasjon, hurtighet, utholdenhet, kraft, koordinasjon (øye-hånd og øye-fot) og balansetrening. Et generelt fokus bør være på hvilke kvaliteter og hvilke ferdigheter aktivitetselementene skal utfordre.

I denne sammenheng bør lekbetont fysisk aktivitet vektlegges, fordi slik aktivitet innbyr til moderat til høyt aktivitetsnivå (Fjørtoft m.fl. 2018; Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Utemiljøet må by på enda større utfordringer og variasjon enn for yngre aldersgrupper.

Eksempler på fysiske miljøer:

- anlegg for ballaktiviteter
- innretninger som inviterer til turn
- ski- og skøytemuligheter, samt rulleskøyter og sparkesykkel
- hinderløyper
- trampoliner
- rullebrett
- BMX osv.
- naturområder og variert terreng, eksempelvis akebakke

4.3 Aktivitetsplass inkludert nærmiljøanlegg

Denne type uteområde er kjennetegnet som store aktivitetsflater og kan inkludere opptil flere nærmiljøanlegg. Uteområdet skal være allment tilgjengelig for de som ferdes i området. *Plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv* påpeker behovet for flere åpne, gratis treningsanlegg/aktivitetsanlegg som kan aktivisere barn, unge og voksne.

Som hovedregel er aktivitetsplasser/nærmiljøparker opparbeidet og driftet i kommunal regi. *Plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv* angir en prioritert liste over anlegg i kommunen. Det kan likevel stilles krav om aktivitetsplass/nærmiljøpark i store boligprosjekter, dersom det skal bygges 300 eller flere antall boenheter.

[Tverga har flere kilder til inspirasjon for utvikling av nærmiljøparker.](#)

Krav til beliggenhet og avstand:

- a. Anlegg skal plasseres i hensiktsmessig avstand til boliger. Maksimal gangavstand fra bolig lengst unna bør ikke være mer enn ca. 1000 meter.
- b. Anlegg skal plasseres i tilknytning til turveger, naturområder, større friområder eller skoler.
- c. Det må være enkelt å komme dit og være plassert like ved der folk flest ferdes, enten det er i boligområdet eller i tilknytning til offentlig infrastruktur (besøksterskel og attraktivitet).
- d. Ved etablering av nærmiljøanlegg skal hensynet til støy vektlegges. Støynivåene bør ikke overskride grenseverdiene (se tabell 2 i T-1442/2021) og kvalitetskriteriene i de nasjonale retningslinjene for støy, kapittel 1.2. Kilderettede tiltak bør prioriteres (T-1442/2021).
- e. Støy fra nærmiljøanleggene skal være utredet i reguleringsplan, eventuelt i byggesaken dersom anlegget etableres uten reguleringsplan. Miljødirektoratet viser til at det kan være hensiktsmessig og konfliktforebyggende å ta inn reguleringsbestemmelser som styrer aktiviteter og driftstid.

Krav til størrelse og innhold:

- a. Anlegg skal ha et samlet minsteareal på 5000 m², og arealet skal ikke være smalere enn 10 meter på det smaleste.
- b. Anlegg skal hensynta særlig aldersspennet 10 til 15 år, økende kjønnsforskjeller og brukspreferanser ved utforming av aktivitetsanlegg og sosiale møteplasser. Se eksempler på fysiske miljøer for aldersspennet nedenfor. Se også eksempler på fysiske miljøer for barn 10-12 år. Fysiske miljøer for barn 1-10 bør også integreres.
- c. Anlegg skal inneholde varierte tilbud og aktiviteter, slik som konkurransepregede aktiviteter, konkurransefrie arenaer og sosiale soner. Dette skal være uorganisert/egenorganisert aktivitet. Det er viktig med passasjer som skaper gode forbindelser og byr på kvaliteter i seg selv.
- d. Anlegg skal være et bidrag til trivelige og inspirerende aktivitets- og møtesteder for hele nærmiljøet.
- e. Anlegg skal inneholde flere sittegrupper med benk og bord, og eventuelt andre sitteløsninger. Disse skal, om mulig, plasseres på solrike og lune steder.
- f. Anlegg skal henvende seg til allmenheten og bør inngå som en del av grønnstrukturen.
- g. Anlegg skal inneholde tilleggsareal for oppstillingsplasser for sykkel.
- h. Anlegg kan ta form som en aktivitetspark (ref. [Kunnskapsportalen for idretts- og nærmiljøanlegg](#)).

- i. Anlegg kan bestå av flere forskjellige nærmiljøanlegg, som sandvolleyballbane, hinderløype, ballslette og frisbeegolf.
- j. Skoler kan ha uteområder som defineres som slike uteområder.
- k. Dersom arealet er egnet skal det vurderes innpasset 40 x 60 meter ballbane med tilstrekkelig sikkerhetssone etter kulturdepartementets målkrav.

Krav til drift, eierskap og finansiering:

- a. I reguleringsplaner eller større utbyggingsprosjekter må eierskap og ansvar for anlegget fastsettes gjennom plan, og det kan inngås avtale om samarbeid mellom offentlige og private aktører.
- b. I enkeltprosjekter i regi av kommunen er aktivitetsplasser med nærmiljøanlegg hovedsakelig kommunalt eid og driftet.
- c. Funksjonskrav og innhold i det aktuelle anlegget skal vurderes i samråd med berørte avdelinger i administrasjonen.
- d. Spillemidler kan søkes om dersom aktivitetselementene inngår i spillemiddelbestemmelsene, når kommunen er utbygger og anleggseier (se kapittel 7).
- e. Anleggsbidrag fra private utbyggere, som foretar godkjent avvik fra arealstørrelseskrav i private boligprosjekter, kan i visse tilfeller benyttes til finansiering av offentlige aktivitetsanlegg. En slik ordning må begrunnes, avtales med og godkjennes av kommunen.
- f. Se for øvrig kapittel 7 om eierskap og ansvar for anlegg.

Fysiske miljøer basert på aldersgruppen 13 til 15 år

Store kroppslige, psykiske og sosiale endringer preger særlig denne aldersgruppen. Aktivitetsnivåene synker drastisk, og særlig jentene er passive (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Aldersbestemte krav til utforming og innhold må baseres på spesialiserte motoriske ferdigheter og fysisk aktivitet med moderat til høy intensitet (Fjørtoft m.fl. 2018; Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Det er viktig å fokusere på muligheter for flere grupper som driver samtidig (flerbruk), med henvisning til soneinndeling.

Eksempler på fysiske miljøer:

- sosiale arenaer med kreativ bruk og plassering av sittemøblement
- anlegg for ballaktiviteter (sandvolleyball, basketball mm).
- innretninger som inviterer til turn og basisferdigheter.
- klatreanlegg
- skimuligheter
- skøytemuligheter
- hinderløyper
- treningspark/-løyper
- vannaktiviteter
- steder for dans/aerobic/yoga
- parkouranlegg
- trampoliner
- rullebrett
- BMX osv.
- naturområder og variert terreng, eksempelvis akebakke

Figur 10 Gatekunstprosjekt på Gjøvikstranda utført av Steinar Caspari, med hjelp fra ungdommer i Gjøvik. Foto: Gjøvik kommune.

4.4 Anlegg på skoler og barnehager

Barn og unge tilbringer en betydelig andel av tiden sin utendørs på skolens eller barnehagens uteområder. Det gjør at leke-, aktivitets- og rekreasjonsanleggene utgjør en sentral del av rammene for fri lek, hvile og sosialt samvær for dagens barn (Halvorsen Thorén m.fl. 2019).

Følgende gjeldende lovverk, forskrifter og nasjonale veiledere skal følges:

- Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger (forskriftens formål skal ivaretas).
- Helsedirektoratets veiledere til forskriften for henholdsvis barnehager og skoler.
- Byggeteknisk forskrift.
- Opplæringsloven.

Krav ved lokale forhold:

- a. Skoler og barnehager er godkjenningsspliktige virksomheter etter Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger (§ 15). Søknad skal fremlegges når det foreligger plan for etablering, utvidelse eller endring av virksomheten. Miljørettet helsevern skal inkluderes i tidlig fase ved planoppstart, også med hensyn til uteoppholdsareal.
- b. Anlegg på skoler og barnehager skal opparbeides med kvalitet og driftsperspektiv. Arealene skal ivareta en lang rekke funksjoner i det fysiske miljøet, nevnt i kapittel 2 og i tidligere delkapitler om fysiske miljøer basert på aldersgrupper og motorisk utvikling fra dette kapitlet.
- c. Uteområdet skal inneha fysiske miljøer basert på alder og barnets motoriske utvikling, med egne soner for sosial aktivitet og hvile.

- d. Et tilfredsstillende uteområde er tilknyttet både arealstørrelse og variert tilrettelegging og organisering av bruken av arealene.
- e. Medvirkning med barnehagebarn, elever og ansatte må utføres, med hensyn til utforming, soneinndeling og valg av leke- og naturelementer.
- f. Egnede uteoppholdsarealer for barn i barnehagealder og skolealder som ligger inntil barnehage og skole kan vurderes som en del av uteområdet.
- g. Uteoppholdsarealer skal inneholde oppstillingsplasser for sykkel. Her skal det vurderes og bestemmes et antall sykkeloppstillingsplasser under tak.
- h. Se for øvrig kapittel 7 om eierskap og ansvar for anlegg.

§ 1. Formål	§ 4. Helsemessig tilfredsstillende virksomhet	§ 5. Beliggenhet
<p>Formålet med forskriften er å bidra til at miljøet i barnehager, på skoler, skolefritidsordninger og leksehjelpordninger fremmer barns og elevers helse, trivsel, lek og læring, samt at sykdom, skade og alvorlige hendelser forebygges.</p>	<p>Virksomheten skal drives på en helsemessig tilfredsstillende måte. Virksomhetens fysiske miljø skal være forsvarlig ut fra en vurdering av faktorer i miljøet som kan påvirke barns og elevers helse, trivsel, lek og læring. Dersom forhold knyttet til enkeltfaktorer i miljøet avviker fra faglige normer må virksomheten kunne dokumentere at det fysiske miljøet likevel er tilfredsstillende.</p> <p>Virksomhetens lokaler og uteområder skal være utformet slik at de fremmer helse, trivsel, lek og læring for alle barn og elever. Behovene til barn og elever med funksjonsnedsettelse skal ivaretas. Lokaler og uteområder skal kunne dekke behov for aktivitet og hvile, og forebygge sykdom, skader, ulykker, overgrep og andre alvorlige hendelser.</p>	<p>Den som planlegger drift av virksomhet omfattet av forskriftens virkeområde skal ved valg av beliggenhet for virksomheten ta hensyn til risikoforhold som blant annet trafikk, luftforurensning, støy, klima og områdets utforming slik at virksomhetens miljø til enhver tid er helsemessig forsvarlig.</p>

Tabell 2 Viktige paragrafer i Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger.

Veiledning fra Helsedirektoratet

Gjøvik kommune sin *Veileder for barn og unges uteområder* følger bestemmelsene som fremgår av Helsedirektoratets veileder til helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger.

Utforming av uteområdene skal følge krav som nevnt overfor, tidligere nevnte aldersbestemte krav til innhold og eksempler til fysiske miljøer for aldersgruppene det gjelder (kapittel 4), samt øvrig kvalitetsoppnåelse via prosess og prosjektutførelse (se vedlegg 2).

For barnehager

Sentrale forskrifter vedrørende miljørettet helsevern, byggetekniske krav og krav til universell utforming, samt formålsparagrafen i barnehageloven, er gjeldende.

I barnehageloven (2005, § 2) heter det at barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse, meningsfylte opplevelser samt aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser.

Kunnskapsdepartementet har laget en veileder for utforming av barnehagens utearealer, som kan gi nyttig og konkret informasjon (Kunnskapsdepartementet 2007).

Kommunen skal avsette tilstrekkelige, store nok og egnede arealer til barnehager (jf. RPR BU).

Figur 11 Sørbyen barnehage. Foto: Gjøvik kommune.

Helsedirektoratets bestemmelser (2014a):

- a. Utemiljøet skal utformes slik at alle barn får gode muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter.
- b. I tilretteleggingen av det fysiske miljøet må det tas hensyn til at barn i ulike aldre og med ulikt ferdighetsnivå skal bruke de samme arealene (jf. Rammeplan for barnehagen).
- c. Utearealet bør som minstemål være seks ganger så stort som innearealene (ca. 24 m² for barn over 3 år og 33 m² under 3 år).
- d. I sentrumsområder må det tas en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle når det gjelder hvilke parker og friområder som finnes i nærmiljøet, og hvordan barnehagen har tenkt å benytte disse. I slike tilfeller må barnas sikkerhet i så fall vies spesiell oppmerksomhet.

For skoler

Sentrale forskrifter vedrørende miljørettet helsevern, byggetekniske krav og krav til universell utforming, samt opplæringsloven § 9 a-2, er gjeldende.

Helsedirektoratets bestemmelser (2014b):

- a. Skolens utearealer må være trafikksikre og by på muligheter for fysisk aktivitet, men også sosialt samvær, rekreasjon og hvile. Disse hensynene skal ivaretas før oppstart av reguleringsplanprosess og ved valg av beliggenhet for skolen.
- b. Utformingen må fremme lek og motorisk utvikling, stimulere til egenaktivitet, men også til organiserte aktiviteter blant annet i undervisningen.
- c. Alle elever må kunne bruke utearealet.

- d. Det foreligger generelle anbefalinger om min. nettoareal per elev på 50 m² justert etter skolestørrelse og beliggenhet (IS-1130 Helsedirektoratet).
- e. Areal i seg selv er ikke nok til å ha et tilfredsstillende uteområde. Variert tilrettelegging og organisering av bruken av arealene er minst like viktig. På skoler med mindre areal enn anbefalt norm vil dette være spesielt viktig.
- f. Tilleggsarealer i rimelig nærhet, som skolen disponerer i skoletiden slik som idrettsanlegg, skog og utmark, vil normalt kunne regnes med i arealet.
- g. Avhengig av skolestørrelse og tilgjengelig areal, legges det til grunn at det tilgjengelige utearealet uansett må gi elevene mulighet for følgende funksjoner:
  - Rom for utøvelse av allsidig og variert fysisk aktivitet.
  - Rom for ulike typer sosial/trivselsfremmende aktiviteter.
  - Rom for å tilegne seg ny kunnskap og utøve virkelighetsnær læring.
- h. Skoledagen bør organiseres slik at elevene sikres god tilgang til apparater og aktivitetsområder.

Lakkegata aktivitetspark er et eksempel på utforming av skolegård som fungerer som et offentlig tilgjengelig uterom for hele nabolaget. [Mer informasjon kan du finne her.](#)

Tverga sine nettsider gir inspirasjon til hvordan en kan utvikle uteområder på skoler til å bli viktige nærmiljøparker. [Les her for mer informasjon.](#)

4.5 Ballfelt og aktivitetsflater

Ballfelt og aktivitetsflater kan være en del av den aktive sonen i områdelekeklassen, del av aktivitetsplassen og inngå i uteområdet til skoler. Dette avhenger av hvilket fysisk miljø som er ønskelig å utforme i det gitte området.

Krav til opparbeidelse av ballfelt og aktivitetsflater:

- a. Avstand til bebyggelse og veier bør være på minimum 10 meter på langsidene og 15 meter på kortsidene.
- b. Ballgjerde etableres bak mål og ved behov langs langsidene (langs trafikkert veg). Høyde må tilpasses omgivelsene.
- c. Ballfelt skal være minimum 20 x 40 meter + 2 meter sikkerhetssone på alle sider. Det kan legges inn forskjellige type flater for ballaktiviteter, som sandvolleyball, basketball, håndball, osv.
- d. Type dekke på ballfelt og ballbaner må velges ut fra en faglig helhetsvurdering og må begrunnes. Fast dekke som kunstgress, kunststoff, asfalt eller grus skal vurderes ut fra arealstørrelse, forventet bruk, bruksnivå, drift og vedlikehold. Kunstgress eller kunststoff bør hovedsakelig benyttes, fordi dekket innbyr til flere aktivitetsmuligheter¹. Det kan benyttes naturgress på større aktivitetsflater, slik som balløkker kun ment til fotball. Ballbinger (fotball, basketball, etc.) bør ha kunstgress. Sandvolleyballbaner anlegges med falldempende spesialsand. Kvalitetskravet til sand er basert på regjeringens veileder for bygging av sandbaneanlegg.
- e. Ballfelt skal utstyres med egnede fastmonterte mål.

---

¹ Kunstgress uten granulat: fotball, basketball, bandy/innebandy, tennis, etc. Kunststoff/multisportdekke: fotball, basketball, bandy/innebandy, tennis, volleyball, håndball etc.

- f. Basketballkurver i ulike høyder tilpasset alder. Heller flere 3v3-baner enn en fullskala bane med to kurver (15 x 28 meter med 2 meter sikkerhetssone).
- g. Ved etablering av sandvolleyballbaner vil to baner gi et bedre tilbud.
- h. Vegetasjon rundt anlegget må være robust og høy nok til å gjøre området lunt og gi en visuell skjerm for naboer. Vegetasjonen må plasseres slik at den ikke kommer i konflikt med gjerde eller nett.
- i. Tydelig avgrensning, enten ved utforming av terrenget eller ved bruk av flettverksgjerde.
- j. Plassering av ballbane skal være nøye gjennomtenkt, med hensyn til tilstrekkelig avstand til privat uteareal og støy til naboer. Det skal utarbeides støyanalyser med beregninger og forslag til evt. avbøtende tiltak ved bygging av ballbane ved boligbebyggelse.

For tips til bruk av fast dekke på aktivitetsflater, kan du lese mer om dette på Unisport sine nettsider, eksempelvis om [valg av fast dekke](#) eller [kunstgress til flerbruk](#).

4.6 Sentrumsområder

I sentrumsområder kan det være krevende å imøtekomme arealkrav om størrelse. Sentrumsområder er definert som arealer med sentrumsformål og bybebyggelse (jf. Kommuneplanens arealdel). Areal- og avstandskravet gjør seg særlig krevende i Gjøvik sentrum, med arealknapphet og fortetting i kvartalsstrukturen. I en slik urban kontekst kan manglende areal kompenseres med høyere krav til brukskvalitet og estetikk. Det er viktig å se utformingen i sammenheng med nettverket av byrom og andre tilbud, samt forbindelsene mellom.

Veilederen viser til fremtidig sentrumsplan for Gjøvik sentrum. Sentrumsplanen skal avklare lokalisering og krav til områdelekeplass innenfor planområdet. I den fremtidige sentrumsplanen skal det vurderes differensierte krav til områdelekeplasser.

Særegne krav for sentrumsområdene:

- a. Funksjon og utforming skal henvende seg til tiltenkt målgruppe og aldersbestemte krav.
- b. Solforhold skal legge føringer for valg av plassering av uteoppholdsarealene. Arealene skal ha gode solforhold.
- c. Medvirkning skal legge føringer for nye anlegg i offentlige uterom.
- d. Adkomst til uteoppholdsarealer i sentrumsområder fra kollektivtransport må være trygg for myke trafikanter. Føringer her er knyttet til Gatebruksplanen i bysentrum og til trafiksikkerhet. Det skal være gode og trafikksikre forbindelser til fots mellom destinasjoner for barn og unge.
- e. Kombinerte leke- og uteoppholdsarealer skal gis en utforming som dekker alle aldersgruppers behov for aktivitet og trivsel. De skal utformes som trygge møteplasser og tilføre bomiljøet og stedet/byen kvalitet som uteoppholdsareal, med oppstillingsplasser til sykkel og god tilknytning til kollektivtransport.
- f. Arealer for lek skal opparbeides som samlede enheter. Eventuelle avvik for dette skal begrunnes godt.
- g. Kvaliteten på uteoppholdsarealene kan vektlegges fremfor kvantitet. Størrelse og stedeegne hensyn skal vurderes i hvert enkelt tilfelle. Ved avvik fra normens arealkrav, skal valg av

kompenserende løsninger og kvaliteter etc., fremgå tydelig av planbestemmelsene og situasjonsplan.

For små uteområder skal kompenseres ved å øke kvalitetene basert på aldersbestemte krav og fagkyndighet.

Bokvalitet og folkehelse i fortettingsprosjekter

Areal til mindre barn

Arealer for mindre barn har mindre plasskrevende funksjoner, og anses vanligvis som enkelt å innpasse i nye prosjekter. Viktige elementer som bør vurderes for mindre barn, er sandlekearealer, husker, sklier og klatre- og balansestativ. Lekearealene bør plasseres med en viss avstand fra sove- og oppholdsrom, i kort avstand til boenhetene, for å unngå støy og konflikter i bomiljøet.

Areal til større barn

Mange av aktivitetene for større barn er mer plasskrevende og utfordrende i fortettingsprosjekter, eksempelvis i Gjøvik sentrum. Derfor må aktivitetene ofte finne sin plass på utsiden av selve utbyggingsprosjektet. Viktige aktiviteter er sykling, skating, aking, mv. Det er nødvendig og viktig at supplerende arealer som ballbinger og andre større lekearealer i det nære naboskapet blir etablert, og sikre enkel og trygg atkomst fra boenhetene til arealene.

Uteoppholdsarealer på takterrasser

Takterrasser kan fungere som supplerende utearealer til uteareal i gårdsrom i tett bebyggelse. Som hovedregel bør leke- og aktivitetsareal på takterrasser unngås, da dette arealet ikke er et lett tilgjengelig areal for barna. Det vil heller ikke være en god visuell kontakt til lekearealet fra boenhetene. Takterrasser er lite egnet som aktivitetsareal for større barn og ungdom, og kan ikke benyttes for å innfri arealer for disse aldersgruppene.

5 Dokumentasjon til plan- og byggesak

DOKUMENTASJON VED ULIKE FASER I PLAN- OG BYGGESØKNAD

REGULERINGSPLAN	
PLANINITIATIV	Mal for planinitiativ skal være fylt ut.
FØR INNSENDING AV PLANFORSLAG	Medvirkningsmatrise skal være akseptert av kommunen. Medvirkningsopplegg skal i all hovedsak være gjennomført og dokumentert.
I PLANFORSLAGET	<p>Skriftlig redegjørelse, jf. kapittel 3 og 4. Se pkt. 5.1.</p> <p>Arealberegning, situasjonsplan/illustrasjonsplan, sol-/skyggeanalyse, støyutredning og terrengsnitt. Eventuelt klimagassregnskap.</p> <p>Konklusjoner fra medvirkningsopplegg skal være dokumentert, og funn skal gjenspeiles i løsningene i planen (plankart og –bestemmelser).</p> <p>Krav til rekkefølgebestemmelser. Felles (privat) og offentlige leke- og uteoppholdsareal skal ferdigstilles samtidig med teknisk infrastruktur, som vei, vann- og avløpsnett, og senest samtidig med brukstillatelse/ferdigattest for boliger.</p> <p>I prosjekter med flere byggetrinn, skal uteoppholdsarealer med lek planlegges på en slik måte at kravet oppfylles for byggetrinn og blir en helhet i tråd med neste byggetrinn. Dette må utdypes i den enkelte plansaken.</p> <p>Eventuelle avvik skal være redegjort for i planbeskrivelsene og være diskutert med planmyndigheten i forkant av innlevering av planforslag.</p>
BYGGESØKNAD	
RAMMESØKNAD	<p>Før det gis rammetillatelse til nye bygge- og anleggstiltak, skal det foreligge godkjent situasjonsplan for aktuelt område i målestokk 1:500 i samsvar med krav til innhold gitt i egen bestemmelse i reguleringsplan.</p> <p>Før det gis rammetillatelse til nye bygge- og anleggstiltak, skal det foreligge godkjent utomhusplan for aktuelt område i målestokk 1:200 i samsvar med krav til innhold gitt i egen bestemmelse, og en redegjørelse for ivaretagelse av universell utforming iht. teknisk forskrift.</p> <p>Utomhusplan med beskrivelse skal redegjøre for lokalisering av ulike funksjoner i forhold til hverandre og forholdet til sol, støy, trafikk, snøopplag og vind. Eventuelle sikkerhetssoner og fysiske skiller mellom ulike bruksformål må framgå. Utomhusplanen skal vise utearealer som motiverer til kreativ lek, aktivitet og utfoldelse, og skal være utformet i tråd med innspill fra medvirkningsprosesser med brukergruppene. Beskrivelsen skal følge opp og oppdatere skriftlig redegjørelse gitt i planfasen.</p>
ANLEGGSFASEN	Regulerte friområder og lekeplasser kan ikke benyttes som lager eller rigg uten at det er godkjent av kommunen.
IG-SØKNAD	Før det gis igangsettingstillatelse til nye bygge- og anleggstiltak, skal det foreligge godkjent detaljert utomhusplan i samsvar med krav til innhold gitt i egen bestemmelse.
FERDIGATTEST	<p>Før det kan gis ferdigattest for boliger, skal:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lek- og uteoppholdsareal skal være opparbeidet i samsvar med godkjent plan for uteareal. Ferdigstillelse krever også følgende: Lekeområdet skal være ryddig, fritt for avfall og lignende; Terreng skal være ferdig drenert og planert; Duk og bærelag i grunnen skal være på plass der det er behov; Alle områder skal være tilsådd eller ferdig tilplantet, hvis ikke annet er avtalt (f.eks. fordi man skal inn med lekeapparater umiddelbart etterpå). Nødvendig beskæring/stell på eksisterende vegetasjon være gjennomført. Arealet være brukbart til opphold og kunne skjøttes på en rasjonell måte fra første sesong. Fotodokumentasjon av lek- og uteoppholdsareal skal følge med.
BRUKSTILLATELSE	Nærlekeplass skal som utgangspunkt være ferdig opparbeidet før det kan gis brukstillatelse for første bolig.

Dokumentasjonskrav i bestemmelser og rekkefølgekrav

I tabellen over viser vi til hvilken type dokumentasjon som skal til de ulike fasene i både plan- og byggesøknad. Dokumentasjonskravene er forankret i bestemmelsene til kommuneplanens arealdel. I detaljreguleringen skal kommuneplanens og veilederens krav til dokumentasjon gjenspeiles i bestemmelser og rekkefølgekrav.

Samlet sett skal dokumentasjonen redegjøre for gjeldende kvalitetskrav for uteareal, omtalt i kapittel 3 og 4. Dokumentasjonen skal bestå av en arealberegning, tegninger (situasjonsplan, utomhusplan, sol/skyggeanalyse, støytredning og terrengsnitt) og en skriftlig redegjørelse.

Det stilles krav til fagkyndighet med spisskompetanse innen utforming og planlegging av uteoppholdsarealer (landskapsarkitekter o.l.) til utarbeidelse av tegninger og skriftlig redegjørelse.

Figur 12 Viktige steg i uteromsprosjektet. Her er fokuset på krav til dokumentasjon i plan- og byggesak.

5.1 Krav til skriftlig redegjørelse

Skriftlig redegjørelse og dokumentasjon av eventuelle avvik inngår i planbeskrivelsen, eller som vedlegg i byggesøknaden der uteromsprosjektet angår allerede regulert og egnet formål.

Minimumskrav til dokumentasjon og redegjørelse er gjengitt i følgende punkter:

- Utnyttelsen av stedets potensial og særpreg: Landskap, utsikt, vann, mv.
- Plassering av utearealet: Hensyn til adkomst og trafikk, støy, sol/skygge, stedlig natur og bebygde omgivelser mm.
- Utforming: Soneinndeling, størrelse, samsvar med aldersbestemte behov for lek, aktivitet og rekreasjon (enten alene eller med andre), belysning og sambruk. Tilgjengelighet og universell utforming skal vektlegges.
- Valg av materialer og lekeelementer: Stedegne og miljømessige hensyn, aldersbestemte krav til utearealet. Det skal redegjøres for hvordan utstyr/elementer ivaretar funksjoner for lek og aktivitet tilpasset aldersgruppen og sambruk, i tillegg til hvordan utstyr/elementer forholder seg til et miljø- og klimaperspektiv.
- Medvirkningsmatrise og hvordan denne forholder seg til planlagt uteareal.
- Drift/vedlikehold, både sommer og vinter (brøyting og snøopplag).
- Eierskap/ansvar.
- Eventuelle avvik med redegjørelse.

Skriftlig dokumentasjon av eventuelle avvik

Generelt skal avvik fra gjeldende norm begrunnes godt. Alternativ løsning skal skissere ivaretagelsen av tenkt bruk og målgruppe. Avvik skal gjøres i dialog med kommunens planmyndighet.

- *Omdisponering av arealer*

Ved omdisponering av arealer som i planer er avsatt til fellesareal eller friområde som er i bruk eller er egnet for lek, skal det skaffes fullverdig erstatning (jf. RPR BU). Dette gjelder også for uregulerte arealer som barn benytter til lek og aktivitet, ved utbygging og omdisponering av slike arealer. Eksempelvis kan dette være skogholt, ubebygde tomter, løkker, o.l. Rundskriv T-2/08 viser til at dersom det er usikkerhet omkring hvorvidt et areal faktisk er i bruk, vil medvirkning fra barn og unge være viktig (jf. pbl. § 5-1).

- *Avvik fra størrelseskravet*

Ved avvik fra størrelseskravet skal arealet kompenseres ved å høyne kvalitetene utover det som er kravene. Aldersbestemte krav og fagkyndighet skal avgjøre kvaliteten. Det må dokumenteres skriftlig hvordan kvaliteten høynes. Det kan også gjøres avvik fra størrelseskravet ved å oppgradere eksisterende lekeområder innenfor rimelig avstand fra nye boliger. En oppgradering må dokumenteres skriftlig og visuelt, og eierskap og drift må avklares. Ved avvik må det foreligge en begrunnelse for hvorfor man ikke innfrir størrelseskravet for gjeldende norm.

- *Oppdeling av områdelekeklass (barn 6-12 år)*

Områdelekeklassen kan i sjeldne tilfeller deles opp der et samlet areal gjør seg vanskelig å realisere. I slike tilfeller må oppdelingen begrunnes med utgangspunkt i årsaken til oppdelingen og hvilke alternative plasseringer for samlet areal som er prøvd ut. Arealene må ikke ligge for langt unna hverandre. Trygge og bilfrie forbindelser må være på plass. De ulike arealene må imøtekomme øvrige generelle og konkrete kvalitetskrav. Arealene skal svare til minimumsstørrelsen på samlet areal (1500 m²). Dette skal vises i arealberegningen.

- *Avtale om anleggsbidrag*

En eventuell inngåelse av avtale om anleggsbidrag (frikjøp) kan i enkelte tilfeller aksepteres. Det skal dokumenteres hvorfor avviket må gjennomføres, hvordan anleggsbidraget bidrar til aldersgruppen i normen det avvikes fra og hvilket tidsperspektiv anleggsbidrag har. Dette skal nedfelles i en egen planbestemmelse. Det skal tas stilling til hvorvidt anleggsbidraget vil påvirke eierskap og ansvar for drift og vedlikehold. Dersom det vurderes et anleggsbidrag til barnehagers eller skolars uteområde, skal dette gjøres i dialog med barnehage- eller skolekontoret.

- *Anlegg i gul støysone*

Avbøtende støytiltak som tilfredsstillende grenseverdien på 55 dB (jf. retningslinjer) skal gjennomføres dersom kommunen i sjeldne tilfeller tillater anlegg i gul støysone. I slike tilfeller skal det foreligge en støyfaglig utredning som synliggjør støynivåer for de aktuelle uteoppholdsarealene.

5.2 Krav til tegninger og beskrivelse

Tegninger og redegjørelse for uteoppholdsarealer skal inngå som del av plansak eller byggesak. Planer skal være godkjente av kommunen før det kan gis igangsettestillatelse for tiltaket. Alle tegninger skal være tydelige og lett lesbare.

Følgende krav gjelder:

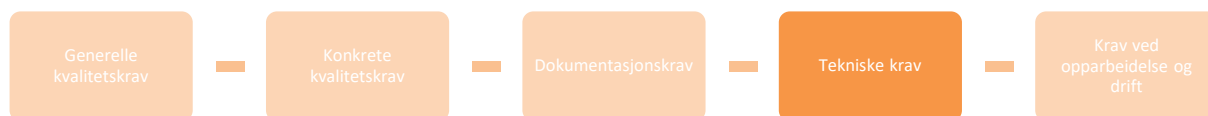
- a. Kartgrunnlag for nytt tiltak skal være i målestokk 1:200 eller større.
- b. Alle tegninger skal være merket med tittelfelt, dato, revisjonsnummer, målestokk, linjal og nordpil.

- c. Tegninger skal inneholde nye og eksisterende koter, vise fallforhold, materialbruk, alle ledningstraseer, sluk, møblering, gjerder, murer og skjæringer, sikkerhetssoner samt trær og vegetasjon. Tre-, busk- og staudesorter skal være oppgitt. Planen skal vise hvordan tiltaket tilpasses de eksisterende forhold i tilgrensende arealer.
- d. Regulerte frisiktsoner og andre regulerte formål som det skal tas hensyn til, skal vises i planen.
- e. Vegetasjon eller andre eksisterende elementer som skal bevares, skal innmåles og fremkomme i plan. Nødvendige sikringstiltak skal vises i planen.
- f. Tegninger skal vise prinsipp for overvannshåndtering med flomveier, eventuelle fordrøyningsbasseng, kumplasseringer, drenering, sluk og oppkobling mot overordnet ledningsanlegg.
- g. Normalprofiler for alle typer dekker skal vises i tekniske planer.
- h. Dokumentasjon på registrering av svartlistede arter og plan for håndtering av disse før igangsetting. Registrering skal omfatte fem meter utenfor tomte som planlegges. Det stilles krav om forsvarlig fjerning av svartlistede arter, [se egen forskrift for dette](#).
- i. Nødvendige snitt og detaljer. Alle snittlinjer skal merkes og vises i snitt og plan.
- j. Planteavstand, plantemønster og kvalitet på planter skal oppgis på detaljert utomhusplan.
- k. For alt utstyr skal produktnavn, produsent og varenummer oppgis. For lekeapparat skal i tillegg sikkerhetsone vises på tegning. Produktark for alt lekeutstyr/møblering skal legges ved søknad.
- l. Tiltaksplan for bevaring/skjøtsel av eksisterende trær eller andre natur-/kulturelementer.
- m. For anlegg som skal ha lys stilles det krav til belysningsplan.
- n. Alle anlegg som skal overføres til kommunen skal beskrives i henhold til NS 3420. Anbudsbeskrivelse eller annen beskrivelse for anlegget skal følge planen.
- o. Skjøtelsprogram for kommunale anlegg for vedlikeholdsperioden skal beskrives etter NS 3420 (del Z).

6 Tekniske krav til anleggene

Alle anlegg skal bygges i henhold til NS 3420 og denne veilederen. I det følgende er tekniske krav bestående av kommunens krav til anleggene, i tillegg til krav angitt i lovverk og forskrifter.

Figur 13 Viktige steg i uteromsprosjektet. Her er fokuset på tekniske krav.

6.1 Universell utforming

Ved opparbeidelse skal følgende punkter fra Norsk Standard følges:

- Informasjon og veifinning (NS 11005, 5.2.1).
- Ledelinjesystem (NS 11005, 5.2.1.1).
- Gangatkomst og gangveier (NS 11005, 5.2.3).
- Lekeutstyr og underlag (NS 11005, 5.2.14).
- Utemøbler/sittegrupper (NS 11005, 5.2.13).

6.2 Buffersoner og sikkerhetskrav

Buffersoner

- a. Uteområder for barn og unge som grenser til områder som generer støy, forurensning, trafikkfare og annen helsefare må skjermes med hensiktsmessig buffersone og nødvendige avbøtende tiltak.
- b. Det må også planlegges og etableres buffersoner med skjerming og fysisk avstenging mot uønsket innsyn og utsyn, farlige områder med vann, bekker, skrenter og stup.
- c. Lek- og aktivitetsområder for sykling, ballspill, skiløping, aking og lignende, bør skjermes med gjerder, tett vegetasjonsbelte, terrengvoll, eller tilsvarende mot trafikkfarlige områder.
- d. Dersom lekeplassen ligger utsatt til for vind og kalde luftstrømmer, skal mulighetene for skjerming vurderes. Til skjerming kan det brukes vegetasjon eller tregjerde beregnet som leskjerm.
- e. I design av lekeområder med lekeplassutstyr skal riktig innbyrdes plassering av lekeplassutstyr, ferdsselsårer og ganglinjer gjennomføres med faglig skjønn, slik at lekeaktiviteter og gangferdsel ikke kommer i konflikt med fare for ulykker.
- f. I reguleringsplaner med uteområder, stilles det rekkefølgekrav for å sikre opparbeidning av nødvendige støyskjermingstiltak dersom uteområder og lekeareal ligger innenfor støysone. Alle uteområder for barn og unge bør lokaliseres slik at støynivået fra veg (døgnekivalent nivå) ikke overskrider 55 dB, og etterstrebe at avbøtende tiltak (støyskjerm o.l.) ikke blir nødvendig.

Sikkerhet og sikkerhetskrav

Sikkerhet og sikkerhetskrav skal være i henhold til [Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr](#) og i samsvar med følgende/de til enhver tid gjeldende standarddokumenter:

- a. NS-EN 1176 og NS-EN 1177 er retningsgivende for sikkerhet på lekeplassen.
- b. NS-EN 1176 gir generelle sikkerhetskrav og inneholder spesielle sikkerhetskrav for diverse utstyr.
- c. NS-EN 1177 tar for seg drift av lekeutstyret og støtdempende lekeplassunderlag.

I tillegg til kravene fra Norsk Standard, settes det som krav at:

Montering, kontroll og reparasjoner utføres av faglærte innen sikkerhet på lekeplass. Dette gjelder også for prosjekterende entreprenør.

- d. Lekeplassene skal kontrolleres årlig, de mest brukte månedlig. Kommunen har ansvar for at gjeldende sikkerhetsforskrifter blir overholdt på offentlige lekeområder. I private boligfelt har beboere selv et ansvar for at gjeldende sikkerhetsforskrifter blir overholdt på private/felles lekeområder.
- e. Det er også nødvendig faglig å vurdere sikkerheten i anlegget ved bruk av naturelementer på lekeplassen.

Sikkerhetssoner og fallunderlag

I tillegg til kravene fra Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr, settes det som krav at:

- a. Sikkerhetssonen skal bestå av fallsoner og fritt bevegelsesrom.
- b. Underlagets støtdempende egenskaper skal alltid oppfylle forutsetningene i NS-EN 1177.
- c. Det er nødvendig å ta hensyn til fallunderlag ved bruk av naturelementer på lekeplassen.
- d. Gummibark og gummiheller skal ikke brukes som støtdempende fallunderlag.
- e. Støtdempende fast dekke (gummibelegg, kork o.l.) skal alltid benyttes som fallunderlag under terrengrutsjebaner og utstyr med tvungen bevegelse.
- f. Dekketyper som sand, grus og falldempende singel skal ikke legges inntil dekker av falldempende gummibelegg og kunstgress, fordi dette reduserer sikkerheten og reduserer anleggets levetid grunnet slitasje.
- g. Ved bruk av sand, falldempende grus og singel, bør det etableres en kant dimensjonert for å holde massene på plass.

Dersom kommunens tilleggskrav er i strid med nyere versjoner av forskrift og standarder, skal tilleggskravene tilsidesettes. Tilleggskravene er krav som går utover minimumskrav i forskrift og standarddokumenter og har som hensikt å høyne kvaliteten.

6.3 Drenering og anleggsmasser

- a. Lokal overvannshåndtering er hovedregel ved alle anlegg, dvs. at alt overvann skal håndteres lokalt inne på egen tomt. Behov for påslipp til kommunalt nett må begrunnes for godkjenning i kommunen.
- b. Overvannshåndtering og drenering må planlegges i tidligfase, for å avveie løsninger opp mot hensyn til andre kvalitetsmål for uteområder for barn og unge.
- c. Uteområder for barn og unge må sikres mot at overvann renner inn eller ut fra ovenforliggende eller nedenforliggende tomter. Nedhogging av skog kan skape flomproblemer på naboeiendommer og må derfor vurderes mot dreneringsbehov i området.
- d. Lokal overvannshåndtering skal planlegges iht. til Gjøvik kommunes retningslinjer for overvann og tretrinns-strategien med løsninger for infiltrasjon, fordøyning og trygge flomveier.
- e. Det skal etterstribes massebalanse i anleggene. Lovens krav til radonholdige eller andre forurensede masser i anlegg for lek og aktivitet skal ikke overstiges.

6.4 Terrengebearbeiding og planering

På grunn av stabilitet og av hensyn til drift, er følgende krav retningsgivende (se tabell under) i forhold til overflatefall ved terrengebearbeiding og planering. Avvik kan være hensiktsmessig i en helhetsvurdering, men det må drøftes med kommunen.

Type terrengform	Anbefalt løsning
Alle typer flater	Alle flater skal ha fall, slik at vann ledes bort
Areal med bruksplen	Maks 1:5 (20%) på bruksflater
Skråninger som klippes regelmessig	Maks 1:4 (25%) på klypte grasskråninger
Beplantede voller og skråninger	Maks 1:2
Område for aking	>1:3, terrengsklie iht. produktbeskrivelse.
Ulike typer plasser i terrenget	Ideelt 1:50 – 1:33 (2-3%), maks 1:20
Ballflater	Maks 1:50 (2%)
Arealer med løse dekker	Maks 1:20 (5%)
Skråninger mot vann og 2 meter ut i vann (laveste vannstand)	Maks 1:5, ved brattere helning kreves sikringstiltak

Tabell 3 Retningsgivende krav for terrengebearbeiding og planering.

- Eksisterende terrengform med eksisterende vegetasjon i et uteområde skal tas vare på, hvis dette er mulig i forhold til planlagt bruk, drift og vedlikehold.
- Etablering av nye skråninger inne på et uteområde skal ha en bestemt hensikt. Skråningen må tilplantes eller tilsås med egnet grasfrøblanding med lavtvoksende og tørketålende arter.
- Eksisterende vekstjord (matjord) skal tas vares på under anleggsprosessen og tilbakeføres i nytt anlegg.
- Store steiner i undergrunnen fjernes før planering der graset skal klippes.

6.5 Vegetasjon og tilsåing

Vegetasjonsbruk

- Planter skal beskrives iht. NS 4400-13.
- Velg planter etter en helhetsvurdering av forventet skjøtelsstandard og anleggstype.
- Unngå vedlikeholdskrevende planter i offentlige anlegg.
- Trær sin potensielle størrelse og plassen trærne er tiltenkt, må ses i sammenheng med stedet potensiale og tiltenkt bruk. Bruk mindre trær eller søyletrær der det er trangt om plassen. Trær skal ikke plantes nærmere naboer enn 1/3 av forventet høyde på utvokst tre. (jf. Naboloven).
- Unngå å plante vegetasjon og trær som vil gi skygge på viktige oppholds- og aktivitetssoner, eller uteoppholdsplasser på naboeiendommer.
- Nye trær skal bindes opp. Det skal etableres midlertidige plantegjerder for busker og blomsterbeplantinger på utsatte steder.
- Trær skal vannes ved bruk av vanningspose de to første vekstsesongene.
- Plantefelt etableres med egnet ugrashemmende dekke. Solitærtrær i grasarealer skal ha ugrashemmende dekke i en radius av 1 m ut fra stammen.
- Trær skal normalt plantes med et minimum stammeomkrets på 12-14 cm. Dette gjelder ikke for bartrær. Dette må vurderes av fagkyndig knyttet til valg av tretype.

- j. Eksisterende trær som fjernes, skal erstattes i samråd med kommunen. Størrelsen på erstatningen vurderes i forhold til treet som fjernes. Erstatningen skal minimum ha en stammeomkrets på 18-20 cm, dersom annet ikke er avtalt med kommunen.
- k. På lekeplasser, aktivitetsanlegg, skolegårder og i barnehager skal det benyttes robuste planter som lett forynges og tåler lek. Det skal ikke benyttes planter som er giftige, har torner eller gir allergi- eller astmaplager. Se faktaark NAAF og Giftinformasjonsentralen.
- l. Vegetasjonsbruk er viktig i leke- og aktivitetsområder for å skape romfølelse, plassdannelser og et godt lokalklima. Det oppfordres til variert plantebruk. Det skal etterstribes årstidsvariasjoner i forhold til blomstring, bladverk og fruktsetting.
- m. Planter med sterke fargestoffer i bærene bør unngås brukt nær gummibelegg og i barnehager og skolegårder pga. at fargestoffer i bærene setter farge på belegg, vegger og klær, og er vanskelige å fjerne.
- n. I skoler og barnehager skal det legges ferdigplen for å sikre god etablering før anlegget tas i bruk. I skråninger skal det vurderes armeringsmatte i plenen.

Sikring av naturkvaliteter

- a. Eksisterende vegetasjon, markflater og naturelement som skal bevares, og som har verdi for framtidig bruk, må beskyttes i hele anleggsperioden. Naturkvaliteter, vegetasjon og jordsmonn skal inngå i en marksikringsplan med beskrivelse av sikringstiltak for å hindre skader forårsaket av anleggsmaskiner og anleggstrafikk.
- b. Elementer som markdekke, terreng, store steiner, trær og vegetasjon må vurderes om de skal bevares som naturelementer i nye planlagte uteområder for barn og unge. Markdekker med innslag av gress er generelt mer slitesterkt enn lav og lyng. Lav og lyngdekker er vanskelig å reparere. Lauvoppslag og ungt kratt er ofte en viktig ressurs i lekeområder. Store trær er av stor verdi så fremt de ikke har stått for tett og har fått uheldig vekst.
- c. Der området skal ha naturpreg oppfordres det til benytte revegetering og stedegent vegetasjonsdekke så langt det lar seg gjøre.
- d. Regulerte friområder og lekeplasser kan ikke midlertidig benyttes som lager eller rigg uten at det er godkjent av kommunen.
- e. Nødvendig beskjæring av greiner og røtter på berørte trær i anlegg utføres av fagkyndige.

Tilsåing av gressfrø

- a. Ved såing skal det brukes gress uten tilsetning av kløver. Såing av gress skal skje så snart som mulig for at ikke ugress skal få etablere seg først.
- b. På gressarealer som skal klippes regelmessig, brukes en gressblanding beregnet på bruksplen. På andre flater og til reparasjonssåing i naturlig markdekke, brukes en frøblanding som, for eksempel, er beregnet på tørketålende og lavtvoksende veiskråninger.
- c. For å unngå unødvendige skader i markdekket skal entreprenøren rygge ut av området ved opparbeiding av nytt markdekke. Eventuelle skader skal repareres og tilsåes med gressfrø som passer til eksisterende, tilliggende markdekketype.

6.6 Utstyr og belysning

Utstyr og møbler

- a. Tropiske treslag til bruk i utstyr skal være godkjent av Forest Stewardship Council (FSC).
- b. Bruk av dårlig treverk (som f.eks. Robinia), tillates ikke i utstyr eller utemøbler i uteområder for barn og unge av sikkerhetshensyn. Det er en sikkerhetsrisiko ved bruk av treverk som lett sprekker opp, enten pga. snorfestefare eller sprekking rundt oppheng/boltefester på bærende konstruksjoner.
- c. Alt lekeutstyr skal ha lang levetid og gi god sikkerhet ved bruk.
- d. Ved valg av lekeutstyr skal kjente leverandører velges, av hensyn til tilgang på deler ved vedlikehold.

- e. Egenkonstruert lekeutstyr skal bestå av materialer og konstruksjoner som er planlagt og dimensjonert for lang levetid, enkelt vedlikehold, god sikkerhet og røff bruk.
- f. For lekeutstyr som er egenkonstruert, må materialbruk og konstruksjon være i henhold til regelverk. Dokumentasjon fra sertifisert instans må legges ved, ved godkjenning av anlegget.
- g. Bruk av rundstokk i huskestativer tillates ikke.
- h. Terrenggrutsjebaner skal anlegges slik at den er tilknyttet trapp og rekkverk for god adkomst.
- i. Utemøbler skal ha holdbare materialer og konstruksjoner med lang levetid og høy robusthet mot hærverk.
- j. Utemøbler skal monteres fast til bakken eller ha en egenvekt som hindrer flytting.
- k. Utemøbler skal fortrinnsvis plasseres på fast dekke eller grus på grunn av vedlikehold.
- l. Utemøbler skal overflatebehandles uten miljøskadelige eller giftige stoffer.
- m. Det kan stilles krav om oppsetting av orienteringsskilt og avfallsdunker eller –containere i anlegg for barn og unge.

Belysning

- a. Uteområder for barn og unge skal ha god og riktig belysning, slik at brukstiden utvides og tryggheten ivaretas.
- b. Behov for belysning på offentlige lekeplasser, ballfelt, aktivitetsanlegg, skolegårder, idrettsanlegg skal avklares tidlig med kommunen.
- c. I utgangspunktet skal offentlige anlegg ha belysning tilpasset formålet. Belysningen skal være energieffektiv og ikke blende. Det skal installeres tidsbryter. I offentlige anlegg skal ansiktsgjenkjenning vektlegges ved valg av belysning.
- d. Det bør settes krav til utarbeiding av helhetlige belysningsplaner for skole- og barnehageanlegg og større uteområder i tettbygde sentrumsområder. Disse skal utarbeides av fagkyndige.

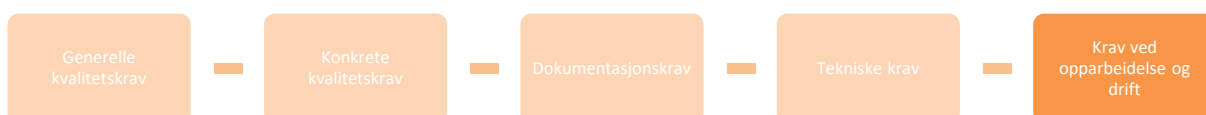
Uteanlegg på tak og dekker over parkeringskjellere

- a. Uteområder på tak og konstruksjonsdekker av betong, skal være utformet slik at de gir tilstrekkelig sikkerhet og trygghet med særlig vekt på barns bruk.
- b. Anlegg på tak og betongdekker skal inneholde vegetasjon og ha et grønt preg. Det må være tilstrekkelig vekstmasser, dreneringslag og tilstrekkelig dimensjonert betongdekke.
- c. På dekker skal det være minimum 1-2 m vekstmasser slik at det kan plantes trær og større vegetasjon.
- d. Dekket skal dimensjoneres for denne belastningen.
- e. Dekker hvor det skal være tilgjengelig for vedlikeholdskjøretøy skal tåle en last på 10t akseltrykk.
- f. Det må være tilgang på uttak for vanning og/eller vanningsanlegg grunnet drift og behov for jevn vanning av vegetasjon som er tørkeutsatt på tak og betongdekker.

7 Eierskap og ansvar ved opparbeidelse og drift

Kapittelet omhandler generelle og konkrete hensyn med krav ved opparbeidelse og drift. Kapittelet må sees i sammenheng med tidligere kapitler, i tråd med foreliggende uteromsprosjekt. Krav til ferdigstillelse av anlegg er nærmere beskrevet i kapittel 5 om dokumentasjonskrav.

Veilederen viser til en fremtidig utarbeidelse av en kommunal strategi om utbyggingsavtaler, fra kommuneplanen til ferdigstillelse av utbyggingsprosjekter.

Figur 14 Viktige steg i uteromsprosjektet. Her er fokuset på krav til opparbeidelse og drift, av hensyn til ansvarlig eier.

7.1 Generelle hensyn før og etter opparbeidelse

Følgende skal bli hensyntatt ved opparbeidelse og i vedlikeholdsfasen:

- Et drifts- og vedlikeholdsperspektiv må bli inkludert i planleggingsfasen. Driftsøkonomi må inn i prosjektene. Tilstrekkelig vedlikehold er avgjørende for attraktiviteten og bruken av anlegget.
- Ved opparbeidelse skal det fremgå tydelig hvem som eier og har ansvaret for sikkerheten av lekeplassutstyr som omfattes av lekeplassutstyrforskriften.
- Uteområdet som opparbeides, må samsvare med midler til drift og vedlikehold. Robuste materialer, møbler og utstyr reduserer behov for vedlikehold.
- Anlegg skal være rene og ryddige, med hensyn til forutsigbarhet for brukerne og mindre forurensning og hærverk.
- Gode rutiner for strøing, salting og brøyting av gangsoner og inntil lekeapparater er nødvendig for å sikre god tilgjengelighet.
- Tilstrekkelig areal til snøopplag må planlegges og sikres. Snøopplag bør ha fast dekke under (driftsmessige hensyn). Snøopplag skal ikke gå utover funksjonene til lekeanlegget.

7.2 Krav ved opparbeidning

Felles møteplass og nærlekeplass

Vi minner om krav til ferdiggattest/brukstillatelse som nevnt i kapittel 5 om dokumentasjon.

Ansvar for opparbeidelse:

- Utbygger har ansvaret for opparbeidningen.
- Det skal stilles rekkefølgekrav for å sikre opparbeidning av nødvendige støyskjermingstiltak dersom lekeareal ligger innenfor støysone.

Avtale ved opparbeidelse:

- Det er utbygger som har ansvar for å avklare drift- og vedlikeholdsansvar for felles leke- og uteoppholdsarealer. Som regel er det beboerne selv som må sørge for drift og vedlikehold, og det bør inngås avtale om dette ved salg.

Områdelekeplass

Ansvar for opparbeidelse:

- I private regulerte boligområder har privat utbygger ansvaret for opparbeidningen.
- I sentrale strøk der utearealet henvender seg til allmennheten, skal det avklares om privat utbygger eller kommunen skal ha ansvaret for opparbeidningen. Dette gjelder også for vedlikehold, videre drift og eventuelt samarbeid.
- Det skal stilles rekkefølgekrav for å sikre opparbeidning av nødvendige støyskjermingstiltak dersom lekeareal ligger innenfor støysone.

Avtale ved opparbeidelse:

- Krav til drift og vedlikehold av felles leke- og uteoppholdsarealer kan løses gjennom en utbyggingsavtale.
- Det er utbygger som har ansvar for å avklare drift- og vedlikeholdsansvar for felles leke- og uteoppholdsarealer. Som regel er det beboerne selv som må sørge for drift og vedlikehold, og det bør inngås avtale om dette ved salg.

Aktivitetsplass med nærmiljøanlegg

Ansvar for opparbeidelse:

- Aktivitetsplasser er som hovedregel offentlige anlegg, dersom ikke annet er bestemt. Kommunen har ansvaret for opparbeidning, drift og vedlikehold.
- Aktivitetsplasser kan gjerne initieres fra private utbyggere. Kommunen ser positivt på offentlig-private samarbeid der dette kan bidra til ønsket løsning for barn og unge.
- Det skal stilles rekkefølgekrav for å sikre opparbeidning av nødvendige støyskjermingstiltak.

Avtale ved opparbeidelse:

- Krav til drift og vedlikehold kan løses gjennom en utbyggingsavtale.
- Det er utbygger som har ansvar for å avklare drift- og vedlikeholdsansvar for felles leke- og uteoppholdsarealer.

Anlegg på skoler og barnehager

- Skolekontoret og barnehagekontoret er eiere av lekeplassutstyr på formålsbyggenes uteoppholdsarealer. Det vil si at eierne selv har ansvaret for å gjennomføre årlig ettersyn av lekeplasser, med hensyn til sikkerhetskontroll og ettersyn av lekeplassutstyr.
- Eiendomsavdelingen drifter og vedlikeholder uteområder på kommunale skoler og barnehager. Samme avdeling er behjelpelig med enklere vedlikehold på lekeapparater, etter nærmere avtale med barnehagestyrer/rektor.
- På skoler og barnehager skal snøopplag ikke legges nær gjerder da det muliggjør aking over gjerdet (sikkerhetshensyn).
- Skolekontoret og barnehagekontoret har selv ansvaret for å gjennomføre årlig ettersyn av lekeplasser, med hensyn til sikkerhetskontroll, vedlikehold og eventuell avvikling av lekeapparater og -utstyr (se også pkt. 7.3.3). Eiendomsavdelingen i kommunen bistår etter avtale.

Figur 15 Vinterdrift og snøbrøyting langs Strandgata i Gjøvik sentrum. Foto: Gjøvik kommune.

7.3 Kommunal overtakelse av anlegg opparbeidet av private

Følgende krav gjelder:

- a. Det skal gjennomføres overtakelsesbefaring.
- b. Før innkalling til overtakelse skal sluttdokumenter overleveres til kommunen. Innkalling skal skje i god tid.
- c. Det kreves dokumentasjon fra sertifisert lekeplassinspektør på at lekeutstyr og fallunderlag er montert og levert i henhold til Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr og NS 1176 og 1177.
- d. Lekeutstyr skal være merket med produsent og varenummer.
- e. Det kreves dokumentasjon på at hjemmelsoverføring av eiendom er igangsatt der hvor det er aktuelt.
- f. Det tas forbehold om at kommunen kan forlange endringer under arbeidets gang, eller ved ferdigbefaring, der som det er avvik fra plan eller nødvendig ut fra anleggets funksjon.

7.4 Ansvar for sikkerhet og ettersyn av lekeplassutstyr

Alle typer lekeelementer, enten naturelementer eller apparater, reguleres av Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr av 19. juli 1996, gitt med hjemmel i Produktkontrolloven av 11. juni 1976 nr. 79.

Eiere av lekeplasser som har en «kollektiv bruk», er også omfattet av forskriften. Det vises til forskriftens § 16, om ettersyn og vedlikehold: *Den som anskaffer eller eier lekeplassutstyr er ansvarlig for jevnlig ettersyn og nødvendig vedlikehold, slik at utstyrets sikkerhetsegenskaper opprettholdes.*

Borettslag og sameier vil uansett ha et ansvar etter internkontrollforskriften og alminnelige regler om ansvar for uaktsomme handlinger eller forsømmelser.

Eiere av lekeplassutstyr har følgelig et ansvar for at sikkerheten er ivaretatt.

Beboeransvar for nær- og områdelekeplasser

Som nevnt under punkt 7.2 har beboerne ansvar for drift og vedlikehold av nærlekeplass, og i noen tilfeller også områdelekeplass, inkludert lekeplassutstyr. Dette gjelder om beboerne er organisert som velforening, beboergruppe eller borettslag.

Der lekearealene ligger på kommunalt areal, må beboerne ha driftsavtale med kommunen for å få lov til å ha lekeplassutstyr. Teknisk drift i kommunens administrasjon står for eventuelle driftsavtaler.

Der det ikke inngås driftsavtale, vil nær- og områdelekeplass fungere som møteplass og kan utrustes med elementer som ikke omfattes av norsk standard/Europeisk norm, 1176.

I områder der det i en periode ikke er barn som har behov for slike uteområder, kan lekearealene være naturområde/møteplass, inntil det igjen kommer barnefamilier som ønsker å oppgradere lekeområdet.

Avvikling og fjerning av lekeplassutstyr

Ved avvikling har eier av lekeplassutstyret ansvaret for at utstyret fjernes, jf. lekeplassutstyrforskriftens § 16. Eier på gjeldende tidspunkt for avvikling er ansvarlig for en eventuell overføring av eierskap og ansvar til en annen aktør gjennom skriftlig avtale.

Ved nedleggelse av skole og barnehage skal skolekontoret og barnehagekontoret ha ansvaret for å fjerne lekeplassutstyr. Det kan være tilfeller der gjeldende eier overfører ansvaret til kommunens avdeling for Teknisk drift og parkanlegg. Dette skal avtales skriftlig.

Ved nedleggelse av anlegg tilhørende andre kommunale formålsbygg skal eieren av formålsbygget og tjenesten ha ansvaret for avvikling og fjerning av lekeplassutstyr på uteoppholdsarealer. Det kan være tilfeller der gjeldende eier overfører ansvaret til kommunens avdeling for Teknisk drift og parkanlegg. Dette skal avtales skriftlig.

Andre forhold tilknyttet lekeplassutstyr

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) får ofte [spørsmål om lekeplassutstyr](#). Trykk på lenken for å komme til DSB sine nettsider.

Spørsmålene gjelder disse temaene:

- Ansvar for sikkerheten til lekeplassutstyr
- Godkjenningsordning for lekeplassutstyr
- Hvordan oppfylle plikter som ansvarlig for lekeplassen
- Rollen til lekeplasskontrollørene
- Velforeningens ansvar for sikkerheten til lekeplassutstyret når kommunen eier lekeplassen
- Montering av lekeplassutstyr duggad i regi av barnehage/skole/velforening
- Lekeplassutstyrforskriften omfatter utstyr laget i skogen
- Kunstverk og naturmaterialer som lekeplassutstyr.

7.5 Tildeling av spillemiddeltilskudd

Nærmiljøanlegg

Velforeninger, borettslag og bygdelag (med unntak av hyttevelforeninger) kan søke om spillemiddeltilskudd til nærmiljøanlegg. Sektoren for oppvekst i kommunens administrasjon søker tilskudd til anlegg ved skoler.

Tildeling av spillemiddeltilskudd gjelder kun opparbeidelse av anlegget, og ikke til drift og vedlikehold.

Lekeplassutstyr i henhold til NS-EN 1176 og 1177 er ikke berettiget tildeling av spillemiddeltilskudd.

Utstyr i henhold til NS-EN 16630 Fastmontert utendørs treningsutstyr er søknadsberrettiget. Andre elementer kan for eksempel være balløkker, fastmonterte bordtennisbord, sandvolleybane, streetbasketanlegg, etc.

Mer informasjon om bestemmelsene om spillemidler til nærmiljøanlegg finnes på regjeringens nettsider. [Lenke finner du her.](#)

Figur 16 Skøyteaktiviteter på Gjøvik stadion. Foto: Gjøvik kommune.

Vedlegg 1

Oversikt over overordnede føringer

Veilederen er knyttet til disse overordnede føringene og lovverk. Blant de viktigste er disse:

Internasjonalt og nasjonalt

- FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)
- FNs bærekraftsmål
- Norges grunnlov om barns rettigheter § 104
- Plan- og bygningsloven
- Kommuneleken og ungdomsråd
- Forvaltningsloven
- Lov om folkehelsearbeid
- Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (universell utforming)
- Forskrift om tekniske krav til byggverk
- Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger
- Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge
- Rundskriv T-2/08 om barn og planlegging
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Regionalt

- Felles areal- og transportstrategi for Mjøsbyen
- Regional planstrategi for Innlandet
- Regional strategi for framtidens bomiljø og lokalsamfunn
- Regional plan for folkehelse i Oppland
- Regional plan for det inkluderende Innlandet

Lokalt

- Kommuneplanens samfunns- og arealdel
- Plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- Klimaplan
- Boligstrategisk plan for Gjøvik kommune
- Strategisk plan for oppvekst
- Ungdomspolitisk strategiplan
- Strategi for ny byutvikling – samordnet areal- og transportstrategi for Gjøvik
- Gatebruksplan for Gjøvik sentrum
- Trafikksikkerhetsplan for Gjøvik kommune
- Folkehelseoversikt for Gjøvik kommune

Viktige definisjoner

Barn og unge

«Barn og unge» er i denne veilederen et uttrykk som favner om aldersgruppen 0-18 år.

Barn og unges uteområder

Et uteområde er i seg selv definert som bruttoarealet av tomte, med fratrekke av bygninger, sykkel- og parkeringsplasser og lignende. Med andre ord er et uteområde de arealene som er tilgjengelig til

bruk for barn og unge (Halvorsen Thorén m.fl. 2019). Definisjonen viser også til begrepet om uteoppholdsareal i byggeteknisk forskrift (TEK17).

Uteoppholdsareal er i TEK17 definert som areal egnet til lek, opphold og rekreasjon. Begrepet viser også til hva som ikke medregnes i uteoppholdsarealet og som gjør det uegnet. Uegnet areal er areal avsatt til for eksempel søppelkasser, sykkelstativ og lignende (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014).

Et uteområde kan være enten regulert eller uregulert. Rundskriv T-2/08 viser til at dette kan være tilrettelagte arealer, skogholt, små eller større områder der barn kan treffes, spille ball, hoppe tau, klatre i trær, møtes for å slappe av og prate, skate eller sykle. Til felles skal uteområdene særlig fremme barn og unges interesser og behov, som viktige arenaer for barn og unges sosiale, mentale og fysiske utvikling (Zeevaert 2020).

Veilederen stiller krav til planlegging og utforming av regulerte og tilrettelagte uteområder, som fremmer barn og unges interesser og behov. Alle uteområder skal inkludere en sosial funksjon som utformes uavhengig av alder. Tilrettelagte uteområder er delt inn i følgende kategorier:

- Nærlekeplass for de minste barna (0-5 år)
- Områdelekeplass (6-12 år)
- Aktivitetsplass (inkl. nærmiljøanlegg) (<10 år)
- Anlegg på skoler og barnehager

Sambruk

Når begrepet «sambruk» blir brukt i veilederen, viser begrepet til at lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealene skal utformes på en inkluderende måte, som appellerer til sambruk på tvers av alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnivå og bakgrunn.

Egenorganisert aktivitet

Uteområdene for barn og unge skal fremme mest mulig, *egenorganisert* aktivitet. Egenorganisert aktivitet handler om at barn og unge initierer aktivitet av egen fri vilje og bestemmer selv aktiviteten som skal finne sted. Uteområdene skal være tilgjengelige for alle, med mulighet for alle å organisere egen aktivitet. Det vil si at idrettsanlegg ikke regnes som en del av uteområdene i denne veilederen.

Nærmiljøanlegg

Et nærmiljøanlegg er et utendørsanlegg for egenorganisert fysisk aktivitet. Kulturdepartementets «Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet» beskriver hva som klassifiseres som et nærmiljøanlegg, og den seneste versjonen er alltid tilgjengelig på [regjeringen sine nettsider](#).

Kvalitet på uteområdene

Uteoppholdsarealer for barn og unge må inneha god kvalitet. Begrepet om kvalitet er derimot vanskelig å definere. Veilederen vektlegger *kvalitet* som noe som skapes i hele prosessen: fra kommunens overordnede planlegging via reguleringsarbeid, til detaljprosjektet og driftsfasen. For å få til kvalitet på uteområdene, er kommunen avhengig av godt samarbeid mellom flere aktører, både internt og eksternt. Det er nødvendig med viktige og helhetlige avklaringer i tidligfase, som legger føringer for videre arbeid. Finansiering, medvirkning og forståelse for brukergruppens ønsker og behov står sentralt i denne sammenheng. Slik er kvalitet i sluttresultatet avhengig av en

gjennomtenkt utforming og gode planprosesser, med gode rutiner og praksiser for drift, vedlikehold og ansvar.

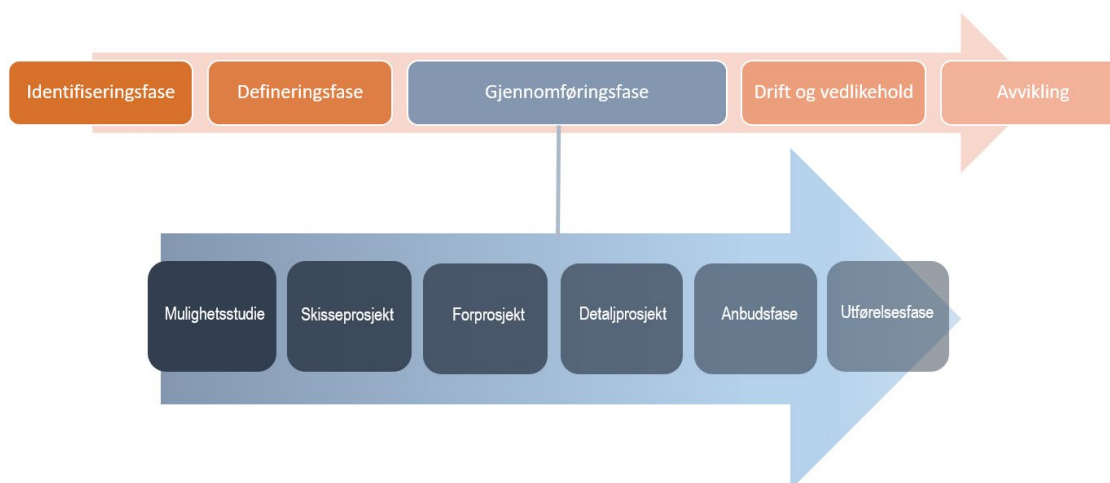
Vedlegg 2

Kvalitet i og gjennom prosess

Planleggingen og opparbeidelsen av uteområdet er et prosjekt i seg selv. Kvalitet gjennom prosess forutsetter en vurdering av hvordan uteromsprosjektet utvikler seg, med hensyn til prosjektets faser. Denne vurderingen må skje før gjennomføringsfasen. Vurderingen skal inneholde hvordan fasene vektlegges, planlegges og utføres.

I planleggingsprosessen skal det tydelig fremgå hvem som er med i prosjektet samt roller og forventninger til aktørene og prosessen. Her er det viktig å inkludere relevante aktører, både private og offentlige aktører (avdelinger og sektorer) så tidlig som mulig. For kommunale utbyggingsprosjekter som omfatter formålsbygg, vil involvering av aktører bli avklart gjennom en behovsanalyse (jf. kommunens byggereglement).

Figur 1 viser til en inndeling av typiske faser i alle uteromsprosjekter, uavhengig av prosjektets størrelse og omfang. Figuren viser prosjektets progresjon og faser som en lineær og generell modell, der fasene må tilpasses det enkelte prosjekt.

Figur 1 Inndeling av typiske faser i et uteromsprosjekt. Den øverste oransje pilen illustrerer hele prosessen, før og etter gjennomføringsfasen. Den nederste blå pilen utdypet typiske faser innad i gjennomføringsfasen.

Brukermedvirkning er aktuelt i gjennomføringsfasen (se blå pil i figur 1). Medvirkningen bør gjennomføres både i forbindelse med utarbeidelse av en planløsning (i skisseprosjektet og til dels forprosjektet) og i detaljprosjektet og utførelsesfasen (der det fysiske miljøet/inventaret planlegges og realiseres). I arbeid med utearealer på barnehager og skoler er det nødvendig å inkludere brukere utover barn og unge. En landskapsarkitekt eller annen fagperson med god grønnfaglig bakgrunn skal stå for planleggingen og utformingen av uteområdet.

For kommunal utbygging av formålsbygg gjelder prosjektets faser slik de er fremstilt i kommunens byggereglement. Behovsanalysen vil være førende for utviklingen av prosjektet.

For både kommunal og privat utbygging må uteromsprosjekter sees på som et eget byggeprosjekt, på lik linje som byggingen av et boligbygg, kommunalt formålsbygg og andre typer bygg.

Finansiering

I en tidlig fase er det viktig å avklare økonomi og budsjett for utviklingen av uteområdet. Kvalitet ved opparbeidelse, sluttresultat og driftsfase er avhengig av økonomiske avklaringer tidlig i prosessen. Det forutsettes at et kostnadsoverslag inneholder kostnader til avgifter, prosjektledelse, prosjektering, evt. medvirkning, opparbeidelse, drift og vedlikehold. Det forutsettes at det også settes av nok midler til kostnadene, som ikke går på bekostning av bygget. Drift og vedlikehold må fremheves i like stor grad som aspekter knyttet til opparbeidelse og prosessen som leder til et sluttresultat.

Tilskuddsordninger og inngåelse av samarbeid mellom flere aktører, både offentlige og private, gjør det enklere å finansiere nyetablering og oppgradering/rehabilitering av lek-, aktivitets- og rekreasjonsarealene. Se gjerne kapittel 7 for tildeling av spillemidler.

Faglitteratur og referanser

- Evenstad, R. & Brennhovd, M. 2020. «Vi må finn på ka vi ska gjør!» I: Sandseter, E. B. H. & Storli, R. (red.). *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø. Inspirasjon til lek*. 47-66. Universitetsforlaget, Oslo.
- Finstad, H. S. udatert. *Byggeleker gir barn mattehjerne*. Tilgjengelig på: <https://www.forskerfabrikken.no/byggeleker-gir-mattehjerne/> [Lest 09.06.2022].
- Fjørtoft, I. 2011. Læringslandskap og bruk av kroppen, *Naturfagsenteret*. Tilgjengelig på www.naturfag.no/artikkel/vis.html?tid=1686773 [Lest 23.21.2021].
- Fjørtoft, I, Kjønneksen, L & Støa, E. M. 2018. Barn - unge og fysisk aktivitet Operasjonalisering av anbefalingene om fysisk aktivitet og stillesitting for barn og unge i alderen 0-18 år. *Skriftserien nr. 12. Universitetet i Sørøst-Norge*. Tilgjengelig på: <https://openarchive.usn.no/usn-xmloi/handle/11250/2578038> [Lest 14.01.2022].
- FN. Komitéen for barns rettigheter. 2013. *Generell kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet (art. 31)*. Tilgjengelig på: Generelle kommentarer fra FNs barnekomité - regjeringen.no [Lest 14.01.2022].
- Halvorsen Thorén, K. H., Nordbø, E. C. A, Nordh, H. & Ottesen, I. Ø. 2019. Uteområder i skoler og barnehager. Hvordan sikre kvalitet i utformingen. *Rapport fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)*. Tilgjengelig på: Ny rapport: Slik kan skolegården gjøre barn og unge mer fysisk aktive | NMBU [Lest 23.12.2021].
- Helsedirektoratet. 2014a. *Miljø og helse i barnehagen*. Veileder til lov og forskrift publisert 01.04.2014, tilgjengelig på: <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/miljo-og-helse-i-barnehagen> [Lest 01.12.2021].
- Helsedirektoratet. 2014b. *Miljø og helse i skolen*. Veileder til lov og forskrift publisert 01.04.2014, tilgjengelig på: <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/miljo-og-helse-i-skolen>[Lest 14.12.2022].
- Helsedirektoratet. 2019. Fysisk aktivitet for barn, unge, voksne, eldre og gravide. *Helsedirektoratet, Oslo*. Tilgjengelig på: Fysisk aktivitet for barn, unge, voksne, eldre og gravide - Helsedirektoratet [Lest 14.12.2021].
- Helsenorge. 2022. *Fysisk aktivitet for barn 0-5 år*. Tilgjengelig på: <https://www.helsenorge.no/trening-og-fysisk-aktivitet/fysisk-aktivitet-0-5-ar/> [Lest16.06.2023].
- Helse- og omsorgsdepartementet. 2023. Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2023-03-28-449> [Lest 16.10.2023].

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2014. Veiledning. Grad av utnyttning. Beregnings- og måleregler. Tilgjengelig på:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/grad-av-utnyttning/id749790/> [Lest 14.01.2022].
- Kommuner i Sør-Rogaland. 2017. *Norm for utomhusanlegg i Sør-Rogaland*. Tilgjengelig på:
[Norm for utomhusanlegg | Stavanger kommune](#) [Lest 10.12.2021].
- Kunnskapsdepartementet. Lov om barnehager 1. januar 2006. Tilgjengelig på:
[Lov om barnehager \(barnehageloven\) - Lovdata](#) [Lest 06.04.2022].
- Kunnskapsdepartementet. 2007. *Veileder for utforming av barnehagens utearealer*. Tilgjengelig på:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veileder-for-utforming-av-barnehagens-ut/id467115/> [Lest 10.06.2022].
- Miljøverndepartementet. 1995. *Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging*. Tilgjengelig på:
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-09-20-4146/kap4#kap4> [Lest 23.12.2021].
- Rishaug, V. S. 2017. Et aktivt utemiljø for unge jenter. *Arkitektur N*. Tilgjengelig på:
<http://proto.arkitektur-n.no/artikler/utemiljo-for-unge-jenter> [Lest 23.12.2021].
- Sando, O. J. 2020. Fysisk miljø, trivsel og fysisk aktivitet i barnehagen. I: Sandseter, E. B. H. & Storli, R. (red.). *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø. Inspirasjon til lek*. 37-46. Universitetsforlaget, Oslo.
- Sandseter, E. B. H. 2020. Prosjektet Encompetence: Bakgrunn, metoder og hovedresultater. I: Sandseter, E. B. H. & Storli, R. (red.). *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø. Inspirasjon til lek*. 15-35. Universitetsforlaget, Oslo.
- Skår, M., Follo, G., Gundersen, V. Ingebrigtsen, K. Stordal G., Tordsson, B. & Wold, L. C. 2016. *Barns lek i natur – i spennet fra selvtutfoldelse til kontroll*. *Barn*, 34, 2. 39-56. DOI:
<https://doi.org/10.5324/barn.v34i2.3619> [Lest 01.12.2021].
- Standard Norge. 2011. Universell utforming av opparbeidete uteområder. Krav og anbefalinger. *Norsk standard*.
- Universell utforming AS. 2019. Universell utforming av uteområder. Krav og anbefalinger. *Universell Utforming AS - Uteområder*. Tilgjengelig på:
<https://universellutforming.no/vi-tilbyr/publikasjoner> [Lest 23.12.2021].
- Zeevaert, J. 2020. Hvordan utvikle gode utearealer i barnehagen sett fra landskapsarkitektens perspektiv. I: Sandseter, E. B. H. & Storli, R. (red.). *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø. Inspirasjon til lek*. 115-127. Universitetsforlaget, Oslo.